

FOLKEKIRKENS
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

Kursusprogram

Foråret 2017 - efteråret 2017

Indholdsfortegnelse:

Kronologisk kursusoversigt	2
Tematisk kursusoversigt	5
Kurser	9

KRONOLOGISK KURSUSOVERSIGT

JANUAR 2017

06 - 07	01/17	Reformations-stiftsudvalgene	9
09 - 13	02/17	Reformationen ... det bedste og det værste	10
09 - 13	03/17	Provstikursus for Frederikshavn provsti	11
10 - 11	03a/17	Den filosofiske samtale i konfirmandundervisningen	12
16 - 20	04/17	Religion og modernitet	13
16 - 20	05/17	Salmer og sang med konfirmander. "Vi ved du kan!"	14
30 - 03	09/17	Bibelsk traumebehandling (bibelbrug og sjælesorg)	15
30 - 01	25/17	Projektledelse (Landsnetværket af folkekirkelige skoletjenester og...	16

FEBRUAR

FUV Stiftskursus 2017		NogetMedSalmer - Babysalmesang på ny	17
06 - 10	11/17	Provstikursus for Valby-Vanløse provsti	19
08 - 10	12/17	Kirkens kommunikation	20
20 - 24	16/17	Den lutherske prædiken	21
20 - 24	15/17	Grunduddannelse i åndelig dannelse - åndelig vejledning, 2	22
20 - 24	14/17	Argumenter imod døden	23
27 - 03	18/17	Provstikursus for Ringkøbing provsti	24
27 - 03	17/17	Kirke- og kulturmedarbejdernes 4-ugers efteruddannelse, XI, 1	25
28 - 01	18a/17	Den filosofiske samtale i konfirmandundervisningen	26
28 - 02	21a/17	Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 1	27

MARTS

06 - 10	19/17	Sjælesorg og samtaler med unge	28
06 - 10	21/17	Grundkursus i sorggruppeledelse	29
06 - 10	20/17	Grib eksistenssamtalen (med voksne)!	30
12 - 25	22/17	Fra alfa til omega - Bibelen læst fra ende til anden	32
14 - 15	23b.17	Fællesudvalget vedrørende Kristendomsundervisningen	33
20 - 24	24/17	Præsten som daglig leder	34
28 - 30	26/17	Konference: Trossamfundenes retsforhold	35
30 - 31	27/17	Konference: Sjælesorgens fremtid - tendenser i europæisk og amerikansk...	36
31 - 01	27a/17	Dansk-tysk præstestævne	38

APRIL

03 - 07	28/17	'Grundkursus i undervisning af børn og unge med særlige behov, 3	40
18 - 28	29/17	Ad fontes: humanisme og reformation - med ekskursion	41
24 - 28	32/17	Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVII, 2	43
24 - 28	31/17	Paulusevangeliet	44

MAJ				
01 - 05	34/17	Grundkursus i sjælesorg for institutionspræster XII, 3		45
01 - 05	33/17	Salmerne og musikken hos Luther		46
08 - 10	35/17	Landsnetværket af folkekirkelige skoletjenester og skole-kirkesamarbejder		47
15 - 19	37/17	Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVI, 4		48
15 - 16	36/17	Begravelsens og vielsens liturgi (og homiletik)		49
17 - 18	38/17	Liturgi og individ - individualiseringens betydning for folkekirkens...		50
22 - 23	39/17	Netværksmøde kirkelig undervisning af udviklingshæmmede		51
29 - 02	40/17	Kontaktpræster for hørehæmmede		52
29 - 02	41/17	Studieuge for stiftsmedarbejdere med religionspædagogiske opgaver		53
30 - 01	41a/17	Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 2		54
JUNI				
06	42/17	"Syng en ny sang" - om reformation og salmesang (FMT)		55
06 - 09	43/17	Præster i sundhedssektoren		56
09 - 12	44/17	Cisterciensisk og luthersk spiritualitet		57
10 - 15	45/17	Spillevende - spilleregler - spillerum (liturgikursus i Hildesheim)		58
14 - 22	45a.17	Prædikenens teologi: Fornuft, fremmedhed og dårskab		60
JULI				
31 - 06	47/17	International Hymnologi Konference		63
AUGUST				
21 - 25	48/17	Skyld, skam og nåde i Knausgårds "Min kamp"		64
21 - 23	48a/17	Folkekirkelig Vejlederuddannelse III, 1		65
23 - 25	49/17	Provstikursus for Odder Provsti		66
28 - 01	51a/17	Gudstjenesteudvikling - med relationer som grundperspektiv		67
28 - 30	52/17	Projektlederkursus for landsnetværkets skoletjenestemedarbejdere		68
SEPTEMBER				
04 - 07	55/17	Godly Play		69
04 - 08	54/17	Provstikursus for Norddjurs Provsti		71
04 - 08	53/17	Kirke- og kulturmedarbejdernes 4-ugers efteruddannelse, XI, 2		72
11 - 13	56a/17	Arresthus- og fængselspræster		73
11 - 15	56/17	Dostojevskijs "Brødrene Karamazov"		74
12 - 14	57/17	Nordisk konfirmandlederkonference		75
18 - 22	59/17	Gudsbilleder i børnelitteratur		77
18 - 22	60/17	Teologisk religionskritik		78
25 - 29	62/17	Dåbstaler (bogprojekt)		79
25 - 27	62b/17	Lederkursus for administrationschefer		80
26 - 28	61/17	Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 3		81

OKTOBER

02 - 06	64/17	Grunduddannelse i undervisning af udviklingshæmmede og...	82
02 - 13	66/17	Dantes "Guddommelige komedie"	83
02 - 06	65/17	Grundkursus i sjælesorg for institutionspræster XII, 4	85
09 - 11	67/17	Liturgikonference - Gudstjeneste for folket?	86
09 - 13	68/17	Hævn og forsoning i litteratur og jura	89
23 - 27	70/17	Sola scriptura og konfirmationsforberedelsen	90
30 - 03	74/17	Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVII, 3	91
30 - 03	72/17	Otto Møllers teologi	92
30 - 03	73/17	Opstandelsens forestillinger og teologi	93

NOVEMBER

06 - 10	75/17	Tillidens fænomenologi	94
06 - 10	76/17	Provstikursus for Fredensborg Provsti	95
13 - 17	77/17	Den nye bibelkreds	96
14 - 17	78b/17	Liturgi som ressource i samfundsliv og samfundsdannelse? - Leitourgia	97
17 - 17	78c/17	Børnegudstjenester i teori og praksis	98
20 - 22	81/17	Konference: Kirken og mennesker med særlige behov - teologi og...	100
20 - 24	79/17	Pastoral identitet og tro - sjælesorg for sjælesørgeren	101
20 - 24	80/17	Kvindelige kirkeskikkelser i middelalderen	102
23 - 23	82a/17	Præsters tavshedspligt - jura og teologi	103
24 - 24	82b/17	Børnegudstjenester i teori og praksis	104
27 - 01	83/17	Provstikursus for Fredericia Provsti	106
27 - 01	84/17	Negativ teologi og apofatisk fordybelsespraksis	107

TEMATISK KURSUSOVERSIGT

ALMEN TEOLOGI

Reformations-stiftsudvalgene	9
Reformationen ... det bedste og det værste	10
Religion og modernitet	13
Argumenter imod døden	23
Fra alfa til omega - Bibelen læst fra ende til anden	32
Præsten som daglig leder	34
Konference: Trossamfundenes retsforhold	35
Dansk-tysk præstestævne	38
Ad fontes: humanisme og reformation - med ekskursion	41
Paulusevangeliet	44
Cisterciensisk og luthersk spiritualitet	57
Prædikenens teologi: Fornuft, fremmedhed og dårskab	60
Skyld, skam og nåde i Knausgårds "Min kamp"	64
Dostojevskijs "Brødrene Karamazov"	74
Teologisk religionskritik	78
Dantes "Guddommelige komedie"	83
Hævn og forsoning i litteratur og jura	89
Otto Møllers teologi	92
Opstandelsens forestillinger og teologi	93
Tillidens fænomenologi	94
Den nye bibelkreds	96
Kvindelige kirkeskikkelser i middelalderen	102
Præsters tavshedspligt - jura og teologi	103
Negativ teologi og apofatisk fordybelsespraksis	107

FUNKTIONSPRÆSTER

Arresthus- og fængselspræster	73
-------------------------------	----

KONFERENCER, STUDIEDAGE OG VIDENSDELING

NETVÆRK - INGEN TJENESTEVEJ

NETVÆRK OG PROJEKTER

Kirkens kommunikation	20
Fællesudvalget vedrørende Kristendomsundervisningen	33
Landsnetværket af folkekirkelige skoletjenester og skole-kirkesamarbejder	47
Netværksmøde kirkelig undervisning af udviklingshæmmede	51
Studieuge for stiftsmedarbejdere med religionspædagogiske opgaver	53
Lederkursus for administrationschefer	80

PRAKTISK TEOLOGI I ØVRIGT

Den lutherske prædiken	21
Grunduddannelse i åndelig dannelse - åndelig vejledning, 2	22
Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 1	27
Salmerne og musikken hos Luther	46
Begravelsens og vielsens liturgi (og homiletik)	49
Liturgi og individ - individualiseringens betydning for folkekirkens begravelses- og...	50
Kontaktpræster for hørehæmmede	52
Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 2	54
“Syng en ny sang” - om reformation og salmesang (FMT)	55
Spillevende - spilleregler - spillerum (liturgikursus i Hildesheim)	58
International Hymnologi Konference	63
Folkekirkelig Vejlederuddannelse III, 1	65
Gudstjenesteudvikling - med relationer som grundperspektiv	67
Godly Play	69
Dåbstaler (bogprojekt)	79
Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 3	81
Liturgikonference - Gudstjeneste for folket?	86
Liturgi som ressource i samfundsliv og samfundsdannelse? - Leitourgia	97

PROVSTI- OG PROVSTEKURSER

Provstikursus for Frederikshavn provsti	11
Provstikursus for Valby-Vanløse provsti	19
Provstikursus for Ringkøbing provsti	24
Provstikursus for Odder Provsti	66
Provstikursus for Norddjurs Provsti	71
Provstikursus for Fredensborg Provsti	95
Provstikursus for Fredericia Provsti	106

PROVSTISEKRETÆR

PROVSTISEKRETÆRER

RELIGIONSPÆDAGOGIK

Den filosofiske samtale i konfirmandundervisningen	12
Salmer og sang med konfirmander. "Vi ved du kan!"	14
Projektledelse (Landsnetværket af folkekirkelige skoletjenester og...	16
NogetMedSalmer - Babysalmesang på ny	17
Kirke- og kulturmedarbejdernes 4-ugers efteruddannelse, XI, 1	25
Den filosofiske samtale i konfirmandundervisningen	26
Sjælesorg og samtaler med unge	28
Grib eksistenssamtalen (med voksne)!	30
'Grundkursus i undervisning af børn og unge med særlige behov, 3	40
Projektlederkursus for landsnetværkets skoletjenestemedarbejdere	68
Kirke- og kulturmedarbejdernes 4-ugers efteruddannelse, XI, 2	72
Nordisk konfirmandlederkonference	75
Gudsbilleder i børnelitteratur	77
Grunduddannelse i undervisning af udviklingshæmmede og opmærksomhedsforstyrrede, 4	82
Sola scriptura og konfirmationsforberedelsen	90
Børnegudstjenester i teori og praksis	98
Konference: Kirken og mennesker med særlige behov - teologi og menneskesyn	100
Børnegudstjenester i teori og praksis	104

SJÆLESORG

Bibelsk traumebehandling (bibelbrug og sjælesorg)	15
Grundkursus i sorggruppeledelse	29
Konference: Sjælesorgens fremtid - tendenser i europæisk og amerikansk sjælesorg	36
Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVII, 2	43
Grundkursus i sjælesorg for institutionspræster XII, 3	45
Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVI, 4	48
Præster i sundhedssektoren	56
Grundkursus i sjælesorg for institutionspræster XII, 4	85
Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVII, 3	91

01/17

Reformations-stiftsudvalgene

6. januar - 7. januar 2017

Ved: *Biskop emeritus Karsten Hansen Nissen*

Ansøgningsfrist: 21. november 2016

Pris: 1.140,00 kr.

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Program sendes direkte til deltagerne.

02/17

Reformationen ... det bedste og det værste

9. januar - 13. januar 2017

Ved: *Sognepræst Mikkel Wold*

Ansøgningsfrist: 10. oktober 2016

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Reformations oversete, glemte og/eller fortrængte sider.

Kursets formål og indhold:

På kurset vil en række underbelyste såvel positive som negative forhold ved reformation og dens reception i dansk og international sammenhæng blive beskrevet og diskuteret. Det drejer sig både om forhold, som er blevet mere eller mindre ignoreret, selv om reformatorerne anså dem for betydningsfulde, og om 'skyggesider' ved reformationen, som det er vigtigt at være bevidst om, og som der eventuelt bør gøres op med, i det omfang de stadig spiller en rolle. Kurset rummer således både en historisk del og en del, hvor der er mulighed for belysning af og samtale om vor egen samtids varetagelse af reformationens arv og indhold.

Af programmet:

Prof. Anna Marie Aagaard: Hellighed er en træningssag ~ *Prof. Martin Schwarz Lausten:* Den kontroversielle Luther ~ *Prof. Theodor Jørgensen:* Luthers friheds-skrift "Von der Freiheit eines Christenmenschen" forsøgt belyst i et nutidigt perspektiv ~ *Tidl. rektor Eberhard Harbsmeier:* Lutherdommen mørke sider - en virkningshistorisk refleksion over forholdet mellem lutherdom og humanisme ~ *Prof. Niels Henrik Gregersen:* Doksologiens stemme. Om den lille og den store ortodoksi ~ *Biskop Elob Westergaard:* Reformationen og folkekirken anno 2017 ~ *Tidl. overvismand, prof. Niels Kærgård:* Reformationens syn på kristendom og økonomi - og hvad der siden skete ~ *Prof. Bent Flemming Nielsen:* "Først bede, så købe kanoner" ~ Karl Barth og to-regimentelæren ~ *Mikkel Wold:* Hvad skete der med skriftemålet?

03/17

Provstikursus for Frederikshavn provsti

9. januar - 13. januar 2017

Ved: Lektor Benny Grey Schuster

Ansøgningsfrist: 10. oktober 2016

Deltagere: Præster i provstiet

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Efteruddannelseskursus for præsterne i Frederikshavn Provsti.

Kursets formål og indhold:

Provstikursus med fokus dels på den reformatoriske arv, dels aktuelle udfordringer til Folkekirken.

Af programmet:

Prof.em., dr.theol. Viggo Mortensen: Det lutherske i verden ~ *Konsulent Henning K. Thomsen:* Den skjulte Gud. Med udgangspunkt i Jakob Wolfs bog "Jobs Tårer" (Anis, 2010) efterspørges det, hvilken rolle "den skjulte Gud" har og kan have - dels i Wolfs aktualisering af en Luther-position, dels i teologisk eftertanke i dag ~ *Provst Thomas Reinholt Rasmussen:* Det lutherske 500 år efter ~ *Afdelingsleder Anders Andersen, Frederikshavn Kommunes Integrationsafdeling:* Emigration og befolkningsudvikling i Nordjylland ~ *Sognepræst Kirsten Münster:* Folkekirke og integration af emigranter - i praksis (Haderslev-modellen) ~ *Lektor, ph.d. Lars Sandbeck:* "Retfærdiggørelsen af de gudløse" - teologisk bearbejdning af den ateistiske udfordring ~ *Konsulent og pastor Peter Ruge:* 1.-2. Den nye åndelighed - en udfordring og en mulighed for Folkekirken.

03a/17

Den filosofiske samtale i konfirmandundervisningen

10. januar - 11. januar 2017

Ved: *Dorete Kallesøe og Lektor Lærke Groth*

Ansøgningsfrist: 10. oktober 2016

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV København, Farvergade 27F, 2. sal, 1463 København K.

Kort beskrivelse af kurset:

Hvorfor og hvordan samtale med børn om "de store spørgsmål"?

Kurset afholdes som dagskursus – uden internat

Kursets formål og indhold:

Undersøgelser viser at konfirmanderne mener, at det er mest meningsfuldt at gå til præst, når der bliver talt om de "store spørgsmål" i tilværelsen. Meget tyder på, at præsterne er af samme mening. Men hvordan skal man tilrettelægge konfirmandundervisningen, så den eksistentielle dimension kommer i centrum? Og hvordan kan samtalen styres, så alle de unge bliver involveret og tager stilling?

Det pædagogiske koncept "Filosofi med børn" (på engelsk P4C – "Philosophy for Children") giver et godt bud på den moderne konfirmandunderviseres udfordringer. Kurset vil give en introduktion til det at filosofere med børn og unge. Deltagerne vil opleve, hvordan aktiviteter, som inddrager kroppen og rummet, kan igangsætte en samtale om eksistentielle og religiøse spørgsmål. Desuden vil der blive vist og præsenteret forskellige værktøjer til at facilitere og kvalificere den filosofiske samtale.

Kurset vil strække sig over 2 (halve) dage, og på dag 2 vil der blive tid til i grupper at arbejde med planlægning af egen konfirmandundervisning. Kurset vil blive ledet af Lærke Groth og Dorete Kallesøe, som på vegne af Folkekirkens uddannelses- og videnscenter gennemfører et projekt om filosofiske samtaler i konfirmandundervisningen.

Af programmet:

Undervisningen veksler mellem oplæg, øvelser og samtaler om temaerne: Filosofi med børn i konfirmandforberedelsen ~ Hvad er et godt filosofisk spørgsmål? ~ Hvad skal en god samtaleleder kunne? ~ Sokrates-øvelser ~ Filosofiske aktiviteter på egen krop, som bl.a. Filosoffens frugtsalat, Begrebsbarometer ~ Diverse øvelser i at formulere "store tanker" og gode filosofiske spørgsmål ud fra bibelske tekster og andre fortællinger ~ Deltagerne arbejder gruppevis med at kvalificere deres konfirmandforberedelse filosofisk.

04/17

Religion og modernitet

16. januar - 20. januar 2017

Ved: *Rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen og Professor Hans Jørgen Schanz***Ansøgningsfrist:** 17. oktober 2016**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Med kurset vil vi argumentere for, at religion og modernitet ikke er hinandens absolutte modsætninger, men tværtom har brug for hinanden.

Kursets formål og indhold:

I den verserende debat om religion i forhold til det offentlige rum fremstilles religion og modernitet ofte som værende hinandens absolutte modsætninger. Det kommer både til udtryk, når religiøse ledere, herunder også markante teologiske stemmer, udtaler sig kritisk imod det sekulære samfund i et forsøg på at generobre plads til religionen i det offentlige rum, og når ateister begrunder deres kritik af religionen med, at den står i modsætning til modernitet og det oplyste menneske. Religion betragtes enten her som et levn fra før oplysningstiden eller som en "sutteklud" for det svage menneske.

Med kurset vil vi søge at afklare begreberne religion og modernitet, herunder fremføre synspunktet at de to begreber ikke udelukker hinanden, men tværtom har brug for hinanden. Med kurset ønsker vi at besinde os på forholdet mellem religion og modernitet, herunder hvordan kristendommen forholder sig til det sekulære samfund – og hvad dette betyder for dialogen mellem forskellige religioner i den vestlige verden.

Der vil blive udleveret tekster på kurset til tekstlæsning. Forud for kurset forventes det at deltagerne har læst bogen "Modernitet og religion" (Aarhus Universitetsforlag, 2008) af Hans-Jørgen Schanz.

Af programmet:

Hans-Jørgen Schanz: 1. Religion og modernitet ~ 2. Kristendom og modernitet ~ 3. Luther og filosofi ~ 4. Tekstseminar ~ *Hans Vium Mikkelsen:* 1. Almen introduktion ~ 2. Religion i det offentlige rum – et teologisk forsvar for det sekulære samfund ~ 3. Tekstseminar ~ *Professor, dr.pæd. Ove Korsgaard:* Luther og modernitet ~ *Lektor, ph.d. Lars Sandbeck:* Postmoderniteten som afløser for moderniteten? ~ *Lektor Benny Grey Schuster:* Religion og modernitet i kirkearkitektur og -kunst ~ *Lektor Anders Moe Rasmussen:* Det nye menneske?

05/17

Salmer og sang med konfirmander. "Vi ved du kan!"

16. januar - 20. januar 2017

Ved: Teologisk medarbejder Hanne Kirstine Høgild, Rektor Jens Ole Rasmussen Brinth og Retorisk medarbejder Liselotte Dam-Jensen

Ansøgningsfrist: 17. oktober 2016

Pris: For andre end præster 4.560,00 kr.

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Kan man lære at motivere unge til at synge med?

Kursets formål og indhold:

Salmer og sang forbindes oftest med glæde og fællesskab i kirken. Men hvad gør man, når man ikke kan få konfirmanderne til at synge med? Mange konfirmander er udfordret af forandrede stemmer og har forladt barndommens frimodighed, så præsten kan opleve at stå alene med sangen og med salmer, der sprogligt og musikalsk synes for langt fra unges erfaringsverden.

Så hvordan motiverer præsten konfirmanderne til at synge med på kirkens salmer? Hvilken vægt skal salmerne have i konfirmationsforberedelsen? Hvilke salmer egner sig sprogligt, og hvilke melodier skal vælges? Hvordan motiverer præsten konfirmanderne med sin sangstemme - og hvordan tager man vare på den?

Kurset har til hensigt at give deltagerne mulighed for at træne sangstemmen og funktionen som forsanger samt at inspirere til, hvad sang kan i forbindelse med konfirmationsforberedelsen og med gudstjenester, der indgår i denne. Målet er at give deltagerne mod til at synge i denne lidt udfordrende kontekst.

Af programmet:

Liselotte Dam-Jensen: "Stemmedoktoren" ~ Hanne Høgild: 1. Pædagogik og salmer ~2. At arbejde med salmer og musik på andre måder ~ Sanger og sanglærer Kamma Bidstrup: At synge og at synge for. Krop og stemme. Workshop ~ Biskop Marianne Christiansen: Salmesang med konfirmander - hvorfor? ~ Sognepræst Ole Bjerglund Thomsen: Syng nyt med konfirmander - hvorfor? ~ Lektor Lars Nymark: 1. Didaktiske overvejelser over salmevalg til konfirmander ~ 2. Konfirmander i gudstjenesten ~ Sanger og sanglærer Jan Lund: Salmesang - hvordan? ~ Ole Brinth: Sangaften om melodiers udtryk, sammenhæng mellem teologi og musik m.m. ~ Musikpædagog Erik Sommer: "Afstanden". Om unge og salmer, sange og det at synge ~ Didaktisk refleksion. Hvordan griber jeg salmesangen an i min næste konfirmandundervisning? Workshop der samler op på ugens arbejde ved Liselotte Dam-Jensen og Hanne Høgild.

09/17

Bibelsk traumebehandling (bibelbrug og sjælesorg)

30. januar - 3. februar 2017

Ved: *Sognepræst, ph.d. Helle Møller Jensen og International chef i Dansk Bibelselskab Synne Garff*

Ansøgningsfrist: 31. oktober 2016

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Bibelbrug og sjælesorg

Kursets formål og indhold:

I et samarbejde med det danske og det amerikanske bibelselskab udbydes kurset Bibelsk Traume Behandling. Det er det første kursus ud af fire kurser, der leder til certifikat i at arbejde med Bibelsk Traume Behandling i verdens brændpunkter og blandt traumatiserede. På dette første kursus gennemarbejdes undervisningsmaterialet i grupper. Efterfølgende er der afsat tid til, at man selv kan sammenstykke, hvilke dele og på hvilken måde man selv vil undervise i materialet. Bibelsk Traume Behandling er en sjælesorgsmetode, hvor der arbejdes i grupper. Det er et krav, at man efter første kursus underviser to grupper for at kvalificere sig til næste kursus i Bibelsk Traume Behandling.

Det er første gang, der afholdes kursus i Bibelsk Traume Behandling i Nordeuropa, og for dem der ønsker certificering ved at tage alle fire kurser, kan det være nødvendigt at søge til udlandet efterfølgende.

25/17

Projektledelse (Landsnetværket af folkekirkelige skoletjenester og skole-kirkesamarbejder)

30. januar - 1. februar 2017

Ved: Lektor Lars Nymark Heilesen

Ansøgningsfrist: 30. november 2016

Pris: 2.840,00 kr.

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kursets formål og indhold:

En stor del af de folkekirkelige skoletjenesters samarbejde med folkeskolen sker gennem projekter. Projektledelse er derfor en afgørende vinkel på det daglige arbejde for skoletjenesternes medarbejdere. Kurset har som mål at optimere den pædagogiske projektledelse fagligt. Hvordan styrer man et projektforsløb frem mod afvikling og evaluering? Hvordan varetager man fagligt projektledelsen? Kurset er tilrettelagt med udgangspunkt i en skoletjenestepraksis og retter sig mod ansatte i de folkekirkelige skoletjenester.

Af programmet:

Kursusinstruktører er *chefkonsulent, erhvervsforsker Tue Juelsbo og professor, kreativitetsforsker og ph.d. Lene Tanggaard, Aalborg Universitet*. Der vil blive sat fokus på følgende temaer: Fra idé til projekt - et forberedelsesforløb ~ Hvordan optimerer man den aktuelle praksis omkring skoletjenesternes projektstyring? ~ Hvor er det fælles faglige sprog omkring projektudvikling og projektledelse? ~ Hvordan udvælger og udvikler man den gode projektidé? ~ Hvordan skaber man samarbejde og medejerskab med andre interessenter omkring projektet, tilmed når det er klart værdibaseret? Kurset er bygget op i en vekselvirkning mellem oplæg, øvelser og samtaler.

FUV Stiftskursus 2017

NogetMedSalmer – Babysalmesang på ny

3. februar - 24. november 2017

Ved: *Christine Toft Kristensen og Mette Christoffersen Gautier*

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Deltagere: Andre interesserede

Sted: Kurset foregår i stifterne

Kort beskrivelse af kurset:

Hvordan kan man bedst udnytte det potentiale, at babysalmesang foregår i en folkekirkelig ramme – med kirkens salmer, i kirkens rum og med kirkens tekster?

Tilmelding skal ske til de enkelte stifter**Kursets formål og indhold:**

Denne kursusdag vil introducere et udviklingsarbejde med nye indfaldsvinkler til babysalmesang. Fokus vil være på en liturgisk opbygning af et babysalmesangsforløb med gentagelsen, roen og nærværet som væsentlige parametre.

Kurset vil blandt andet indeholde ? et oplæg til babysalmesangens betydningsbærende elementer i relation til en gudstjenstlig kontekst ? en præsentation af nye tegn til salmer og nye salmedanse og forslag til anvendelse af musikstykker og musikinst rumenter i babysalmesangsforløbet

Der er plads til 25 deltagere på kurset.

Haderslev stift 3. februar kl. 10-15

Lolland-Falster stift: 31. marts kl. 10-15

Roskilde: stift 21. april kl. 10-15

Fyens Stift den 6. juni kl. 10-15

Bornholm: 7. juni kl. 10-15

Helsingør stift 16. juni kl. 10-15

København stift 15. juni kl. 10-15

Ribe Stift 1. september kl. 10 - 15

Viborg stift 29. september kl. 10-15

Aarhus stift 17. november kl. 10-15

Aalborg stift 24. november kl. 10-15

Af programmet:

Mette Gautier (f. 1971) er tegnsprogstolk, formidlings - og kommunikationskonsulent samt A theol. Hun er grundlægger af Se en Salme, som dels tilbyder et visuelt udtryk ved gudstjenestens salmesang og dels

samarbejder med kirkens medarbejdere om at gøre kommunikationen i gudstjenesten så tydelig som mulig for så mange som muligt. Met te har undervist sognemedhjælpere og præster på Folkekirken Uddannelses - og Videnscenter, afholdt kurser og workshops for konfirmander samt holdt oplæg på sognes interne arbejdsdage.

Christine Toft Kristensen (f. 1979) er ansat som organist og korleder ved Grene og Billund Kirker samt som underviser ved Løgumkloster Kirkemusikskole. Hun har været instruktør ved flere korworkshops i blandt andet FUK-regi og sammen med triozen Zenobia, ligesom hun har afholdt inspirationsdage for organister med fokus på det musikpædagogiske arbejde i forbindelse med blandt andet børnegudstjenester, babysalmesang og salmesang for demensramte. Christine er desuden redaktør på og forfatter til bogen Salmesang for demensramte, som er udkommet på forlaget Eksistensen.

11/17

Provstikursus for Valby-Vanløse provsti

6. februar - 10. februar 2017

Ved: Lektor Benny Grey Schuster

Ansøgningsfrist: 7. november 2016

Deltagere: Præster i provstiet

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Efteruddannelseskursus for præsterne i Valby-Vanløse Provsti

Kursets formål og indhold:

Provstikursus med fokus dels på det at være kirke i og til tiden, dels en diskussion af embedsteologien luthersk og nutidigt.

Af programmet:

Professor MSO, ph.d. Bent Meier Sørensen, CBS: At 'bruge tingene' i en sakraliseret verden: Religion, profanering og fælleskab hos den italienske filosof Giorgio Agamben ~ Cand.pæd. i pædagogisk filosofi Camilla Funch og cand.pæd. i pædagogisk filosofi Karen Ringsmose: 1.-2. Tros- og eksistensamtaler med voksne: Oplæg og øvelser ~ Lektor, ph.d. Lars Sandbeck: Kristi opstandelse - sprog og virkelighed ~ Fhv. lektor Lone Fatum: Opstandelsen i NT - og i kirken ~ Fmd. for FUVs bestyrelse Inge Lise Pedersen: Kirken i byen ~ Dekan, dr.theol. Kirsten Busch Nielsen: Luthersk embedsteologi i hovedtræk - hvorfor stadig relevant? ~ Teologisk vidensmedarbejder, ph.d., Kirsten Felter: 1. Hvad mener præster om embedet? ~ 2. Refleksion over forholdet mellem empiri og teologi ~ Psykolog Maria Techow, Center for Psykiatri og Eksistens: Præsten mellem kald og stress.

12/17

Kirkens kommunikation

8. februar - 10. februar 2017

Ved: *Lektor, ph.d. Lars Sandbeck og Redaktør Ellen Aagaard Petersen*

Ansøgningsfrist: 7. november 2016

Pris: 2.280,00 kr.

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program udsendes direkte til deltagerne.

16/17

Den lutherske prædiken

20. februar - 24. februar 2017

Ved: Lektor, ph.d. Kjeld Slot Nielsen

Ansøgningsfrist: 30. november 2016

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Hvordan giver det mening at tale om en eller sågar den lutherske prædiken i 2017?

Kursets formål og indhold:

Den lutherske prædiken findes ikke! Derimod findes der prædikanter, der prædiker, og forsamlinger, der lytter med den overbevisning, at evangeliet kommer til orde i en luthersk sammenhæng. For så vidt er den lutherske prædiken et udtryk for en fortsat bestræbelse, der har sin egen historie, sine egne principielle problemstillinger og nutidige vanskeligheder og muligheder.

I løbet af kurset vil deltagerne blive præsenteret for en række bud på, hvordan man kan tackle nogle af de problemer, som altid har hængt ved den lutherske prædiken. Der vil være en paneldebat, hvor indbudte præster drøfter, om det lutherske anliggende stadig er en prædiken værd. Vi skal læse og drøfte nogle af Luthers egne prædikener. Der er endelig sat tid af til studier og til prædikenskrivning. Det er tanken, at deltagerne forbereder en prædiken, der kan holdes hjemme i forbindelse med fejringen af reformationsjubilæet. Om man så skal prædike hjemme eller ej, så får man ad den vej skærpet sin selvforståelse som nutidig, luthersk prædikant.

Af programmet:

Professor, dr.theol. Bent Flemming Nielsen: "Menneskets ord - Guds Ord" - refleksioner over prædikenens proprium ~ *Pastor, ph.d. Sanne Busk Thøisen:* En opdateret, kritisk bibelhermeneutik. Om Gerd Theissens hermeneutik og homiletik ~ *Konsulent og fhv. rektor Mogens Lindhardt:* Lutherske traumer i nutidens forkyndelse ~ *Kjeld Slot Nielsen:* En drøftelse af Robert W. Jensons opfattelse af forholdet mellem prædiken og sakramenterne ~ *Paneldebat* ~ *Fhv. rektor Eberhard Harbsmeier:* Læsninger af Luthers prædikener.

I kurset er indlagt studietid og prædikenskrivning.

15/17

Grunduddannelse i åndelig dannelse - åndelig vejledning, 2

20. februar - 24. februar 2017

Ved: *Præst & konsulent Peter Ruge*

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Deltagere: Præster der deltager i forløbet

Sted: Ådalen retrætecenter

Kursets formål og indhold:

Andet modul af grunduddannelsen.

Af programmet:

Lektor emeritus Lars Bo Bojesen: Den åndelige dannelse i europæisk tradition religionspsykologisk belyst ~ *Peter Ruge:* 1. "Lad jer forvandle ved at sindet fornyes" Åndelig dannelse og kristen vækst ~ 2. Splinten og bjælken - og hjertets åbenhed. En teologi og en praksis for de vanskelige relationer ~ *Mette Marie Trankjær:* 1. Det ignatianske univers i folkekirkeligt perspektiv ~ 2. Den åndelige vejledning - samtaleøvelser ~ *Peter Ruge & Mette Marie Trankjær:* Bønnens indre praksis - mellem billeddannelse og sindets stilhed.

Der indgår tillige oplæg ved deltagerne og perioder med stilhed og indre praksis.

14/17

Argumenter imod døden

20. februar - 24. februar 2017

Ved: *Forfatter, pastor Jakob Brønnum***Ansøgningsfrist:** 21. november 2016**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Døden - teologisk, litterært og filmisk.

Kursets formål og indhold:

Hvordan vi end vender og drejer det, er evangeliet først og fremmest svar på menneskets mest grundlæggende eksistentielle spørgsmål: Hvad sker der, når jeg dør? Men er vi i stand til at svare evangelisk på spørgsmålet på en måde, det moderne menneske kan identificere sig med? Hvordan taler vi om opstandelsen som virkelighed?

Kurset undersøger problemet fra forskellige vinkler og deltagerne får mulighed for at pudse eget sprog og egne tanker omkring død og opstandelse af. Flere af foredragene udfolder motiver i Jakob Brønnums bog *Argumenter mod døden* (Eksistensen 2015) og kurset dykker ned i både teologi, litteratur og film.

Af programmet:

Provst Thomas Reinholdt Rasmussen: Selvmordet i teologi og sjælesorg ~ *Past.em. Jes Nysten:* 1. Opstandelsen som moderne eksistentielt, teologisk og religionsfilosofisk problem ~ 2. Opstandelsen for vore øjne (introduktion til Dreyers filmatisering af Munks skuespil "Ordet") ~ *Lektor Kasper Bro Larsen:* 1. "Død, hvor er din brod?" Paulinske argumenter mod døden ~ 2. Den ædle død. *Ars moriendi* i Lukasevangeliet ~ *Jakob Brønnum:* 1. Døden som eksistentielt problem. (Regner alle mennesker inderst inde med det evige liv? Giver det overhovedet mening at tale om livet efter døden?) ~ 2. De kristne dogmer: Fup eller fakta? Billedsprog eller virkelighed? (Hvad siger vores naturvidenskabelige verdensbillede til jomfrufødsel, guddommelighed, og opstandelse? Alle disse troselementer forudsætter "transcendens", men hvordan kan vi tale virkeligt om det i dag?) ~ 3. Opgør med dødens skygge. Dostojevskijs romaner "Brødrene Karamassov" og "Forbrydelse og straf" som eksistentielle helbredelsesberetninger ~ 4. Kærlighedens transcendens. (Hvad menes med Jesusordene om opstandelse og evigt liv gennem tro på ham? Jesu forhold til døden og opstandelsen belyses gennem nogle linjer i tænkningens historie hos Platon, Kant og Løgstrup. Linjer, der stort set er overset eller glemt i dag) ~ 5. Rejse i underverdenen. Et strejftog gennem underverdenen i religiøse tekster og dødebøger fra hele verden ~ 6. "Et lys, der fløj så hurtigt over havet". Døden og livet derefter - hos Dante, Homer, Ovid, Cicero og Camus.

18/17

Provstikursus for Ringkøbing provsti

27. februar - 3. marts 2017

Ved: *Lektor Benny Grey Schuster*

Ansøgningsfrist: 28. november 2016

Deltagere: Præster i provstiet

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Efteruddannelseskursus for præsterne i Ringkøbing Provsti

Kursets formål og indhold:

Kursus med fokus dels på samspillet mellem drama og liturgi, dels på den reformatoriske arv historisk og nutidigt.

Af programmet:

Benny Grey Schuster: 1. Shakespeare 401 (!) - stor ståhej for ingenting? Mellemværendet mellem teater og kirke, drama og teologi ~ 2. Shakespeares tragedier ~ 3. Shakespeares romancer ~ *Arkivar, dr.phil. Lars N. Henningsen:* Lutherske kirker mellem dansk og tysk. Omrids af Sønderjyllands kirkehistorie efter reformationen ~ *Konsulent og fhv. rektor Mogens Lindhardt:* Reformationsjubilæet som inspiration til kirkelig fornyelse.

Desuden indgår en værkstedsdag om liturgi og drama ved *skuespiller og instruktør Kjeld Høegh*, samt en ekskursion til Slesvig Domkirke, Gottorp Slot og Helligåndskirken i Flensburg ved *sognepræst Christian Ulrich Terp*.

17/17

Kirke- og kulturmedarbejdernes 4-ugers efteruddannelse, XI, 1

27. februar - 3. marts 2017

Næste kurser:

04. september 2017 - 08. september 2017

26. februar 2018 - 02. marts 2018

03. september 2018 - 07. september 2018

Ved: Lektor, ph.d. Lars Sandbeck

Ansøgningsfrist: 28. november 2016

Pris: 5.680,00 kr.

Deltagere: Kirke- og kulturmedarbejdere

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Introduktion til kristendommens grundtekster og trosindhold med fokus på folkekirken - historisk såvel som teologisk.

Kursets formål og indhold:

Kurset er det første i rækken af kirke- og kulturmedarbejdernes 4 ugers efteruddannelsesforløb. Der vil blive lagt vægt på introduktioner til Gammel og Ny Testamente, samt indføring i folkekirkens bekendelsesskrifter og dansk kirkehistorie fra reformationen og frem. I løbet af kurset vil der blive sat tid af til workshops, gruppearbejde og øvelser.

Af programmet:

Lektor, ph.d. Søren Holst, Teologisk Fakultet, KU: Introduktion til Gammel Testamente ~ Lars Sandbeck: Folkekirkens bekendelser ~ Professor, dr.theol. Tine Ravnsted-Larsen Reeh, Teologisk Fakultet, KU: Dansk kirkehistorie fra reformationen til moderne tid ~ Centerleder, ph.d. Birgitte Gråkjær Hjort: Introduktion til Ny Testamente ~ Sognepræst Jørgen Demant: Folkekirkens liturgi - historie og rammer.

18a/17

Den filosofiske samtale i konfirmandundervisningen

28. februar - 1. marts 2017

Ved: *Dorete Kallesøe og Lektor Lærke Groth*

Ansøgningsfrist: 28. november 2016

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV Aarhus, Skt. Markus Kirkeplads 1,1, 8000 Aarhus C

Kort beskrivelse af kurset:

Hvorfor og hvordan samtale med børn om "de store spørgsmål"? Kurset afholdes som dagskursus - uden internat

Kursets formål og indhold:

Undersøgelser viser at konfirmanderne mener, at det er mest meningsfuldt at gå til præst, når der bliver talt om de "store spørgsmål" i tilværelsen. Meget tyder på, at præsterne er af samme mening. Men hvordan skal man tilrettelægge konfirmandundervisningen, så den eksistentielle dimension kommer i centrum? Og hvordan kan samtalen styres, så alle de unge bliver involveret og tager stilling?

Det pædagogiske koncept "Filosofi med børn" (på engelsk P4C - "Philosophy for Children") giver et godt bud på den moderne konfirmandunderviseres udfordringer. Kurset vil give en introduktion til det at filosofere med børn og unge. Deltagerne vil opleve, hvordan aktiviteter, som inddrager kroppen og rummet, kan igangsætte en samtale om eksistentielle og religiøse spørgsmål. Desuden vil der blive vist og præsenteret forskellige værktøjer til at facilitere og kvalificere den filosofiske samtale.

Kurset vil strække sig over 2 (halve) dage, og på dag 2 vil der blive tid til i grupper at arbejde med planlægning af egen konfirmandundervisning. Kurset vil blive ledet af Lærke Groth og Dorete Kallesøe, som på vegne af Folkekirkens uddannelses- og videnscenter gennemfører et projekt om filosofiske samtaler i konfirmandundervisningen.

Af programmet:

Undervisningen veksler mellem oplæg, øvelser og samtaler om temaerne: Filosofi med børn i konfirmandforberedelsen ~ Hvad er et godt filosofisk spørgsmål? ~ Hvad skal en god samtaleleder kunne? ~ Sokrates-øvelser ~ Filosofiske aktiviteter på egen krop, som bl.a. Filosoffens frugtsalat, Begrebsbarometer ~ Diverse øvelser i at formulere "store tanker" og gode filosofiske spørgsmål ud fra bibelske tekster og andre fortællinger ~ Deltagerne arbejder gruppevis med at kvalificere deres konfirmandforberedelse filosofisk.

21a/17

Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 1

28. februar - 2. marts 2017

Næste kurser:

30. maj 2017 - 01. juni 2017

26. september 2017 - 28. september 2017

Ved: *Cand.theol., cand.mag. i psykologi og master i pædagogik Charlotte Christensen*

Ansøgningsfrist: 28. november 2016

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: Emmaus Galleri og Kursuscenter

Kort beskrivelse af kurset:

Uddannelsen retter sig mod præster og andre, der forestår vejledning i virket som præst af kommende eller nuværende kolleger. Det kan for eksempel dreje sig om vejledning af pastoralseminariets studerende i praktikforløb, mentorfunktion for nye præster eller konsulentfunktion for kolleger inden for undervisning, prædiken eller religionsmøde.

Kursets formål og indhold:

Der er tale om et uddannelsesforløb på 3 moduler à 3 kursusdage fordelt over ca. 8 måneder mhp. løbende at kunne reflektere over (egen) praksis. Undervisningen vil være praksis- og øvelsesorienteret med inddragelse af relevant teori. Temaerne bliver primært vejledningsstrategi, observationsteknik, vejledningssamtale og feed-back, dannelsessyn og etik samt vejledningens organisatoriske kontekst i den folkekirkelige struktur. Det forudsættes, at deltagerne er indstillet på at læse stof svarende til ca. 5 forberedelsestimer pr. modul, skrive en mindre refleksionsopgave i forbindelse med de to sidste moduler og indgå i refleksionsgrupper med de øvrige deltagere.

Charlotte Christensen, som tilrettelægger og leder forløbet, er cand.theol., cand.mag. i psykologi og master i pædagogik og underviser i teoretisk pædagogik på SDU.

Af programmet:

Uddannelsens moduler vil indeholde: Vejledning og dannelse. Menneskesyn og relationer som vejledningens forudsætning ~ Vejledningsstrategier ~ Den vejledende samtale ~ Vejledning i kollegakreds eller teams ~ Strukturering af vejledningsforløb ~ Det nødvendige strukturelle netværk omkring vejledning ~ Vejledning i arbejdsstrukturering.

19/17

Sjælesorg og samtaler med unge

6. marts - 10. marts 2017

Ved: *Teologisk medarbejder Hanne Kirstine Høgild og Sognepræst Birthe Buch Møberg***Ansøgningsfrist:** 6. december 2016**Pris:** For andre end præster 4.660,00 kr.**Deltagere:** Andre interesserede**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Kurset har til hensigt at indkredse, hvad ungdomsliv er – også når det rammes af sorg og krise.

Kursets formål og indhold:

Ungdomsliv i dag er præget af valg, der skal træffes. Præget af en hverdag, der skal postes på de sociale medier. Præget af 12-taller, der skal præsteres og håbet om det perfekte liv og meget andet, der gør tilværelsen kompleks og udfordrende. Oveni det rammes konfirmander og andre unge også af livskriser – måske forældres skilsmisse eller tab af nære pårørende.

Hvordan kan vi som kirke støtte dem i denne periode af livet? Hvad er på spil i den almindelige eksistentielle sjælesorg, og hvilke redskaber er nyttige? Og hvad vil det sige at være ung og bære på sorg, og hvad kan den kriseorienterede sjælesorg bidrage med? Kurset giver bud på sjælesørgeriske tilgange og redskaber.

Af programmet:

Ungdomsforsker, ph.d. Søren Østergaard: Hvordan er man ung i dag? ~ *Pædagogisk, psykologisk konsulent i Kræftens Bekæmpelse Jes Dige:* Når unge sørger ~ *Hanne Høgild:* Samtaleøvelser med konfirmander ~ *Familieterapeut Birgitte Nygaard og læge Poul Nygaard:* 1. Sorggrupper ~ 2. Skilsmissegrupper ~ 3. Workshop ~ *Lektor Helle Møller Jensen:* 1. Sjælesorg med unge ~ 2. Workshop ~ *Birthe Møberg:* Narrative redskaber i sjælesorgen ~ *Leder af Folkekirkens Konfirmandcenter Finn Andsbjerg Larsen:* Sjælesorg og tavshedspligt.

21/17

Grundkursus i sorggruppeledelse

6. marts - 10. marts 2017

Ved: *Sognepræst, ph.d. Helle Møller Jensen*

Ansøgningsfrist: 5. december 2016

Pris: For andre end præster 4.660,00 kr.

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Sorggruppeledelsens forskellige metoder.

Kursets formål og indhold:

På kurset præsenteres forskellige sorggruppeledelses modeller, som vi øver os i at mestre. Af øvrige emner, vi kommer omkring, er: kroppens betydning for det martrede sind, gruppedynamiske forhold, udfordringerne og mulighederne for tværfaglig sorggruppeledelse og målgruppe differentiering.

Af programmet:

Jungiansk psykoanalytiker, cand.theol., ph.d. Kim Bangshøj: Ydmyghedens paradigme i gruppesamtalen ~ Helle Møller Jensen 1. Udfordringer og muligheder i tværfaglig sorggruppeledelse ~ 2. Kroppens betydning for det martrede sind ~ Hospitalspræst Pia Sundbøll: Supervision og reflekterende team ~ Sygeplejerske, kirke - og kulturmedarbejder Astrid Pedersen: Sorgkajak.

20/17

Grib eksistenssamtalet (med voksne)!

6. marts - 10. marts 2017

Ved: *Cand.pæd. i pædagogisk filosofi Camilla Maria Funch Jensen og Cand.pæd. i pædagogisk filosofi Karen Vinther Ringsmose*

Ansøgningsfrist: 5. december 2016

Pris: For andre end sognepræster 4.660,00 kr.

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Et teoretisk såvel som praktisk blik på tilgange til eksistenssamtalet i Folkekirken målrettet præster, der ønsker pædagogisk, teologisk inspiration til samtaler med den kirkefremmede dansker.

Kursets formål og indhold:

Kurset ønsker at indbyde til refleksion over og øvelser i præstens samtale med voksne, hvor inspirationen er afstemt såvel i forhold til Folkekirken's arv og traditioner som dens forpligtelse på det senmoderne menneskes livs- og trosverden. Formålet med kurset er at kortlægge nye udsigtsposter for samtalepædagogikken i Folkekirken – målrettet befolkningsgruppen mellem 25-50 år. Undervejs udforsker og drøfter deltagerne, hvordan præsten kan vække og spejle det senmoderne søgende menneskes tro, undren og eftertænksomhed i eksempelvis gravidsamtalen, vielses- og ægteskabssamtalen, samtalen om døden samt i prædikenen, der undervejs også anskues som en eksistenssamtale.

Kurset tager teoretisk afsæt i professor i filosofisk og dialogisk praksis, Finn Thorbjørn Hansens tanker om undrings-baseret dialog i grupper. Professor i idéhistorie Dorthe Jørgensen præsenterer idéer fra sin doktordisputats 'Den skønne tænkning', som perspektiver på forkyndelse og formidling, der bygger bro til det senmoderne menneskes erfaringer. Kurset inddrager materiale fra en ny håndbog om "Eksistenssamtaler i Folkekirken" (udgivelse marts 2017), skrevet af kursuslederne.

Af programmet:

Camilla Funch & Karen Ringsmose: 1. Introduktion: Tidssvarende tilgange til eksistenssamtalet med voksne ~ 2. Eksistenssamtalet – om fødsel, ægteskab og død (fokus på gruppesamtaler) ~ 3. Eksistenssamtalet – i form af en prædiken ~ *Professor i filosofisk og dialogisk praksis, Finn Thorbjørn Hansen, Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet:* 1. Hvad er undring? Hvad kendetegner undrings-baseret dialog? Sokratiske dialog som tilgang til eksistenssamtalet. Inkl. samtaleøvelse ~ 2. Kundskabsværkstedet – som blik på egen (samtale)praksis. Refleksioner over samtalerummet mellem sjælesorg, terapi og filosofisk vejledning ~ *Professor, ph.d., dr.phil. & dr.theol., Dorthe Jørgensen, Afd. for Filosofi og Idehistorie, AU:* "Den skønne tænkning" som inspiration til tidssvarende forkyndelse og formidling ~ *Lektor, ph.d., Lars Sandbeck:* Folkekirken i samtale med "De måske-kristne" – træk ved målgruppen 25- 50 år.

Desuden indgår gruppearbejder og øvelser i skemaet.

22/17

Fra alfa til omega – Bibelen læst fra ende til anden

12. marts - 25. marts 2017

Ved: *Lektor Benny Grey Schuster*

Ansøgningsfrist: 16. december 2016

Pris: For andre end præster 14.820,00 kr.

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Få (gen)læst hele Bibelen på to uger! Fælleslæsninger og drøftelser af bibelens overordnede sammenhænge og billeder.

Kursets formål og indhold:

I al sin enkelhed går kurset ud på at få læst og diskuteret hele Bibelen! Det gælder primært om at læse Bibelen "som en bog", dvs. som et foreliggende tekstkorpus, der hører sammen, og som ikke mindst lever af de indre – direkte som indirekte – henvisninger, men også af de udtalte og undertrykte modsætninger. Mange af disse sammenhænge og -stød går imidlertid nemt tabt i den "tjenstlige" omgang med Bibelen, hvorfor en selv kursorisk totallæsning kan modvirke tendensen til perikopelæsningens forkortede perspektiv.

Af programmet:

Arbejdsformen veksler mellem formiddage belagt med fælles drøftelser og resten af dagen, der er afsat til selvstændig studietid til læsning af de afsnit fra Bibelen (à ca. 100 sider pr. gang), som skal danne udgangspunkt for den følgende dags fælles arbejde. Kurset er en gentagelse, og belært af tidligere erfaringer mildnes den daglige arbejdsbyrde ved inddragelse af yderligere to sessioner (ankomst søndag aften og afrejse lørdag efter frokost), hvilket bedes bemærket i ovennævnte datoangivelse.

23b.17

Fællesudvalget vedrørende Kristendomsundervisningen

14. marts - 15. marts 2017

Ved: *Lektor, ph.d. Lars Sandbeck*

Ansøgningsfrist: 1. februar 2017

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: Fyens Stift og Ydes Hotel

24/17

Præsten som daglig leder

20. marts - 24. marts 2017

Ved: *Lektor Erling Andersen***Ansøgningsfrist:** 20. december 2016**Pris:** 5.800,00 kr.**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Kurset henvender sig til de præster, der af menighedsrådet er valgt som kontaktpersoner eller daglige ledere jf. menighedsrådslovens § 9 stk. 5.

Kursets formål og indhold:

For at planlægge kurset så relevant som muligt udsendte FUV i foråret 2016 et spørgeskema til ca. 100 præster, der var valgt af deres menighedsråd til at være daglige ledere. Undersøgelsen havde et enkelt sigte: at få en pejling af, hvilke uddannelsesmæssige behov præsterne har. Højt på listen stod temaer som personalejura, løn- og ansættelsesvilkår samt konflikthåndtering. Med dette kursus søger vi at imødekomme disse behov.

Kurset er bygget op i en kombination af teoretiske input, cases, øvelser og erfaringsudveksling.

Af programmet:

Erling Andersen: 1. Lovgivning omkring kontaktpersonfunktionen. Generelle udfordringer ~ 2. Hvordan afholdes den årlige MUS? Hvad kendetegner samtalen mellem leder og medarbejder? ~ 3.-4. Hvad er ledelse? Ledeshistorik, -typologier og -roller ~ *Dorte Pinnerup, juridisk specialkonsulent i Viborg stift* og *Lisa Kolding, stiftsfuldmægtig i Århus stift:* 1.-2. Personaleadministration, løn- og ansættelsesvilkår ~ *Søren Abildgaard, formand for Landsforeningen af menighedsråd:* Præsten og menighedsrådets personaleledelse ~ *Henrik Andersen, chefkonsulent i Job og Trivsel:* 1.-2. Konflikter og konflikthåndtering.

26/17

Konference: Trossamfundenes retsforhold

28. marts - 30. marts 2017

Ved: *Fhv. ombudsmand, professor dr.jur. Hans Thomas Gammeltoft-Hansen*

Ansøgningsfrist: 2. januar 2017

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Konferencen er for en indbudt kreds, men med mulighed for fri ansøgning.

Kursets formål og indhold:

Konferencen tager udgangspunkt i Trossamfundsudvalgets forventede betænkning om en trossamfundslov. Betænkningens anbefalinger og rammerne for en dansk lov om de anerkendte trossamfunds rettigheder og pligter fremlægges og diskuteres. Ud over oplysning og debat om betænkningens forslag er det tillige konferencens formål at belyse folkekirkens rolle og ansvar i forhold til de andre trossamfund; konferencen henvender sig således særligt til folkekirkens præster med engagement i denne problemstilling.

Af programmet:

Hans Gammeltoft-Hansen: 1. Præsentation af betænkningens forslag ~ 2. Trossamfundenes forhold i de andre nordiske lande ~ *Professor, dr.phil. Armin Geertz:* Hvilke trossamfund findes i Danmark? ~ *Statsadvokat ved Højesteret Mohammad Ahsan:* Trossamfund og menneskerettigheder ~ *Fhv. biskop Karsten Nissen:* Flertalskirkens ansvar i forhold til de andre trossamfund.

Paneloplæg om forslaget til trossamfundslov ved repræsentanter for de katolske, muslimske og mosaiske trossamfund: *Niels Engelbrecht, Abdul Wahid Pedersen og Jair Melchior* ~ Paneloplæg om særlige krav til anerkendte trossamfund om demokrati, ligebehandling mm. ved *professor, dr.theol. Peter Lodberg, professor, dr.phil. Armin Geertz og generalsekretær i Luthersk Missionsforening Søren Skovgaard Sørensen* ~ Retspolitisk diskussion ved *kirkeminister Mette Bock* samt *formand for Folketingets Kirkeudvalg Karen J. Klint.*

27/17

Konference: Sjælesorgens fremtid - tendenser i europæisk og amerikansk sjælesorg

30. marts - 31. marts 2017

Ved: Sognepræst *Mikkel Wold* og Lektor, ph.d. *Christine Tind Johannessen-Henry*

Ansøgningsfrist: 16. januar 2017

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Kurset er overtegnet, men der er stadig plads for personer, der selv kan skaffe sig overnatning. Udgifter til overnatning refunderes ikke. *Future Pastoral Care: Tendencies in European and American Pastoral Care and Counselling*. Konference for præster og teologer fra Danmark, Norden og Tyskland

Kursets formål og indhold:

Hvad sker der med sjælesorgen i Europa og USA? Hvilke områder trænger vi til at prioritere i sjælesorgen?

På konferencen vil nogle af Europas og USAs førende folk på området medvirke for at inspirere dansk sjælesorg til et udblik mod de tendenser, der er i sjælesorgen uden for Danmark.

Af programmet:**Torsdag**

09.15-09.30: Velkomst ved *Christine Tind Johannessen-Henry* og *Mikkel Wold*

09.30 -10.00: Lektor *Mikkel Wold*: "The Future of Pastoral Care as a Theological Discipline"

10.00-10.15: Pause

10.15-11.45: Professor *Rodney Hunter*, Candler School of Theology, Emory University, Atlanta: "The Future of Clinically Informed Pastoral Care: Psychology, Theology, and the Critique of Modernity" med efterfølgende Q&A/diskussion

12.00-14.00: Frokost

14.00-15.30: Professor *Tor Johan Grevbo*, tidl. Høyskolen Diakonova, Norge og Københavns Universitet: "How Can Pastoral Care Survive in the Future?" + Q&A

15.30: Pause

15.45-17.15 Professor *Wilhelm Gräb*, Humboldt-Universität, Berlin: The Reconstruction of the Self. Pastoral

Care as Care-Seeker Centered Religious Communication med efterfølgende Q&A/diskussion

17.30 Aftensang i kirken

18.00 : Middag

19.30: Koncert i kirken

20.30: Vin og ost

Fredag

9.15-10.00: Ph.d. *Christine Tind Johannessen-Henry*: "Caring for Future Existence: Pastoral Care, Ethnography and Psycho-Theological Entanglement" med kort efterfølgende Q&A/diskussion

10.00-10.15: Pause

10.15.-11.45 Professor *Carrie Doehring*, Iliff Scholl of Theology, Denver: "The Unique Ways That Pastoral Care Fosters Change: Bringing Practical Theology Into Dialogue With Research on Spiritual Integration" med efterfølgende Q&A/diskussion

12.00-13.00: Frokost

13.00-14.00: Paneldebat med alle oplægsholdere

14.00-14.30: Afrunding ved *Mikkel Wold* og *Christine Tind Johannessen-Henry*

Danske præster deltager gratis.

Præster og teologer fra andre lande, herunder også teologistuderende, deltager gratis i foredragene, men skal betale kostprisen for værelse og måltider. Prisen er 845 kr. for studerende og 1140 kr. for ikke-studerende inkl. overnatning og alle måltider + kaffe.

Tilmelding sker SNAREST - for danske præster sker via hjemmesiden fkuv.dk, udenlandske deltagere tilmelder sig hos sekretær Birthe Jakobsen bija@km.dk

27a/17

Dansk-tysk præstestævne

31. marts - 1. april 2017

Ved: *Uddannelses- og afdelingsleder, ph.d. Ulla Bidstrup*

Ansøgningsfrist: 30. januar 2017

Deltagere: Præster fra Haderslev og Ribe stifter samt præster i Sydslesvig

Sted: Christian Jensen Kolleg, Breklum

Kort beskrivelse af kurset:

Kirchenverständnis im 21. Jahrhundert. Die beiden Regimenter diesseits und jenseits der Grenze

Dänisch-deutscher Pastor_innen-Konvent im Jahr des Reformationsjubiläums

Freitag, 31.03.17, 12.30 Uhr, bis Samstag, 01.04.17, 13 Uhr

Kursets formål og indhold:

Jährlich begegnen sich Pastorinnen und Pastoren aus dem dänisch-deutschen Grenzland, um Erfahrungen auszutauschen und gemeinsam theologisch zu reflektieren. Und um sich zu treffen. 2017 steht Vieles, auch dieser Konvent, im Zeichen des Reformationsjubiläums. In der Tradition Martin Luthers hat sich das Verhältnis von Staat und Kirche speziell geprägt, mit unterschiedlichen Konsequenzen dies- und jenseits der Landesgrenze.

Die Referenten denken über die aktuelle Bedeutung der lutherischen „Regimentenlehre“ nach und sprechen darüber, was Staat und Gesellschaft von der Kirche haben- und umgekehrt. Wieviel Distanz ist nötig, wieviel Kooperation sinnvoll?

Af programmet:

Kirchenverständnis in 21. Jahrhundert. Die beiden Regimenter diesseits und jenseits der Grenze.

Fredag den 31. marts:

13.30: Velkomst og Gruppenarbejd: Was ist unsre Neugier für diese Tagung?

14.30: - 15.15: Foredrag ved Anke Spoorendonk: Der Wert der Kirche für Gesellschaft und Staat.

15. 15 - 15.45 Kaffe

15.45 - 16.15 Replik Wolfgang Vogelmann

16.15 - 15. 45: Gruppenarbejd

Pause

17.00 – Plenum

18.00: Aftenspise

19.30: Kulturelt program

Festtale ved generalkonsul Henrik Becker- Christensen, Flensburg

Derefter fælles samvær

Lørdag

08.00. Morgemad

09.00 Andagt

09.15: Henrik Becker-Christensen: Der Wert der Kirche für Gesellschaft und Staat - aus dänischer Sicht

10.30: Svend Andersen: Teologisk replik.

11 - 11.45: Diskussion

11.45: Rigets tilstand ved de tre biskopper

12.30 Frokost og afrejse

28/17

'Grundkursus i undervisning af børn og unge med særlige behov, 3

3. april - 7. april 2017

Ved: Lektor Lars Nymark Heilesen

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Pris: For andre end præster 4.560,00 kr.

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Særligt med fokus på minikonfirmander.

Kursets formål og indhold:

Det tredje modul i denne grunduddannelse har fokus på minikonfirmander med særlige behov og inklusion. Anordning, biskoppelig vejledning og folkeskoleloven har her sat en ny dagsorden og udfordring. Hvad ligger der af muligheder, og hvordan lander vi dem bedst i virkeligheden? Hvad er perspektiverne i de første lokale forsøg med minikonfirmander med særlige behov? Der arbejdes desuden med forskningsbaseret viden om praksisrettede værktøjer til undervisning og inklusion - og der udvikles konkrete ideer og forløb til egen og andres praksis. Endelig stiller kurset spørgsmålet om den særlige undervisnings perspektiver for den almindelige undervisning.

Af programmet:

Lars Nymark: 1. Vi er alle mennesker med særlige behov - teologiske perspektiver ~ 2. På vej mod ny undervisning - specialundervisningens bidrag til folkekirkens dåbsoplæring ~ 3. Så meget kan vi lære, selv om erfaringen er kort - præsentation af de første folkekirkelige forsøg på minikonfirmandundervisning for børn med særlige behov ~ *Provst Anne Margrethe Hvas og Lars Nymark:* Børnekonfirmander med særlige behov - hvordan lander Anordningens krav og Biskoppernes vejledning og folkeskolelovens udfordringer i virkeligheden? ~ *Gruppeledere Henrik Kyed Steffensen og Gitte Jørgensen, De Utrolige År:* Konkret forskningsbaseret viden om specialpædagogik og inklusion og praksisrettede værktøjer til brug i undervisningen med inspiration fra De Utrolige År og PMTO ~ *Leder Finn Andsbjerg Larsen:* Præsentation af Konfirmandcenterets "værktøjskasse".

Desuden indgår der i kurset sessioner med pædagogisk værksted og "Pecha Kucha" (vidensdeling og idéudveksling mellem kursusedtagerne). ~ *Afdelingsleder Brita Jensen, Katrinebjergskolen Aarhus:* Omvendt inklusion. Et undervisningskoncept, hvor de særlige børns behov sætter den pædagogiske dagsorden.

29/17

Ad fontes: humanisme og reformation - med ekskursion

18. april - 28. april 2017

Ved: Lektor Benny Grey Schuster, Fhv. rektor Eberhard Harbsmeier og Prof. dr. Hermann Selderhuis**Ansøgningsfrist:** 18. januar 2017**Pris:** Befordring samt rejseforsikring ca. 2.270,00 kr.**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kursets formål og indhold:**

I 2017 fejrer vi ikke Martin Luther, men reformationens begyndelse. Udover Luthers person er humanismen en væsentlig forudsætning og inspiration for reformationen, ikke mindst i Danmark, men i særlig grad i Nederlandene og Schweiz. Forholdet mellem reformation og humanisme var og er spændingsfyldt, der er både tale om en slagkraftig alliance og en dybtgående konflikt. Især de reformerte kirker har været og er stadig dybt påvirket af humanismen.

Vi vil drøfte problematikken i dette forhold både i aktuel belysning og i historien, bl.a. ved ekskursionen til Holland og Basel, hvor datidens store humanist, Erasmus, virkede, og til Alsace, hvor en af de store moderne humanister, Albert Schweitzer, havde sin baggrund.

Det er en forudsætning for deltagelse i kurset, at man forstår tysk, da hovedparten af foredragsholderne taler tysk; der vil dog være mulighed for at deltage i diskussioner på dansk, da der kan hjælpes med oversættelse på stedet.

Af programmet:

Løgumkloster: Eberhard Harbsmeier & Benny Grey Schuster: Introduktion: Reformation og humanisme ~ Rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen: Guds menneskelighed. Humanisme og teologi hos Karl Barth ~ Eberhard Harbsmeier: Humanismekritik i den dialektiske teologi - Friedrich Gogartens syn på humanismen - og Goethe ~ Benny Grey Schuster: Basels reformator Johannes Oecolampadius og hans skrift om påskelatteren. **Emden:** Rundvisning på Johannes a Lasco Bibliotek ~ Dr. Klaas-Dieter Voss: Die Bibliothek und Erasmus in Emden ~ Professor Michael Beintker, Münster: Humanismus und reformerte Theologie heute ~ Landessuperintendent Christian Klahr: Die interkonfessionelle Situation in Ostfriesland ~ Dr. Hannegreth Grundmann: Die Auseinandersetzung des Jacobus Latomus mit Martin Luthers Kritik am Ablass. **Hasselt - Gouda - Dordrecht:** Rektor & professor i systematisk teologi Hermann Selderhuis: Luther, Humanismus und die Reformation in den Niederlanden ~ Hermann Selderhuis og videnskabelig sekretær for REFO 500 Karla Boersma: Rundvisning på diverse af reformationens steder i Holland ~ Dr. Tom Hage: Erasmus' Bedeutung für den Protestantismus ~ Dordrecht: Rundvisning i Grosse Kirche, Het Hof van Nederland med reformationshistorie og Dordrecht Museum ved projektleder Marianne Eekhout. **Colmar - Günzsbach:** Professor Dr. Werner Zager, Worms: Albert Schweitzer als Humanist ~ Rundvisning i Albert Schweitzers barndomshjem, præstegården, kirken og Albert Schweitzer museet ved Werner Zager. **Basel:** Dr. Christine Christ: Erasmus und die Baseler Reformation ~ Byrundtur ved Christine Christ

~ *Dr.theol. h.c. Peter Schmid, vicepræsident i Schweizerischer Evangelischer Kirchenbund*: Die reformierte Kirche in der Schweiz. **Schmalkalden**: Rundvisning på Schloss Wilhelmsburg og slotskapellet
~ *Professor Michael Trowitzsch, Jena*: Die Humanismuskritik des späten Heidegger.

32/17

Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVII, 2

24. april - 28. april 2017

Ved: *Sognepræst Ruth Østergaard Poulsen*

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Af programmet:

Studerterpræst ph.d. Søren Kjær Bruun: Kroppen i sjælesorg – et religionsfilosofisk og praktisk fysisk perspektiv ~ *Sygehuspræst Ruth Østergaard Poulsen:* 1. Konfidentens og sjælesørgerens gudsbilleders betydning for sjælesorgssamtalen ~ Skyld og skam som temaer i sjælesorgen ~ *Sognepræst Lea Skovsgaard:* 1. Merleau Pontys fænomenologi ~ 2. Refleksionsløb og vandring ud fra eftermiddagens oplæg ~ *Sognepræst og leder af SPN Pernille Hornum:* Sjælesorg på nettet ~ *Rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen:* Forsoning som sjælesørgerisk tema ~ *Sygehuspræst og jungiansk analytiker Henriette Heide-Jørgensen:* Oplæg om samtalens færdselsregler og derefter samtaletræning/supervision på samtaler ~ *Sognepræst Thomas Aalman Østergaard:* Det bibelske udgangspunkt i sjælesorg.

31/17

Paulusevangeliet

24. april - 28. april 2017

Ved: Lektor, ph.d. Lars Sandbeck og Fhv. lektor Lone Høgild Fatum**Ansøgningsfrist:** 24. januar 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Gennemgang af den paulinske teologi med særlig fokus på Romerbrevet, men også dettes brevs forhold til de øvrige ægte Paulusbreve.

Kursets formål og indhold:

Bogen *Paulusevangeliet*, red. Kasper Bro Larsen & Troels Engberg-Pedersen, Anis 2015, er en forudsætning for kurset, der vil betragte Romerbrevet som summen af Paulus' korsteologiske Kristusfortolkning og det endelige udtryk for den utopi om det universelle Israel, som på én gang definerer hans apostolske kaldsbevidsthed og legitimerer hans lovfri mission for ikke-jøder. Romerbrevet kontekstualiseres i forhold til de øvrige ægte breve, og der fokuseres på den situationsbestemte udvikling fra brev til brev af både teologiske og parænetiske motiver. Paulus' gudsbegreb skal belyses og diskuteres; hvilke værdier rummer det, hvorfor, og hvordan bruger Paulus det? Paulus er den brevskrivende apostel; hvilke strategier bruger han i sine breve? Paulustekster indgår i gudstjenestens liturgi; hvilken rolle spiller de, og hvorfor er det et problem? De post- og pseudopaulinske breves socialmoraliske anliggende illustrerer, hvorfor tekster herfra har kirkelig brugsværdi. Har Paulus' Kristusfortolkning i dag en brugsværdi?

Af programmet:

Lone Fatum: 1. Paulusevangeliet kontekstualiseret ~ 2. Dualismen som fortolkningsfilter og den eskatologiske utopi om det universelle Israel ~ 3. Den radikale, den konservative og den antipaulinske Paulus i kirke traditionen ~ 4. Den kollektive Kristus, evighedslivet og det implicite imperativ; et nutidigt perspektiv? ~ *Professor, dr.theol. Bent Flemming Nielsen:* Paulus' tekster, gudstjenestens liturgi og den kritiske bevidsthed ~ *Lars Sandbeck:* Frelser og forløser - Paulus' gudsbegreb ~ *Lektor Kasper Bro Larsen:* Paulus som konfliktskaber og konfliktmægler ~ *Lektor emeritus Nils Holger Petersen:* Paulus i musikken. Desuden er der indlagt studietid og gruppedrøftelser.

34/17

Grundkursus i sjælesorg for institutionspræster XII, 3

1. maj - 5. maj 2017

Ved: *Past.em., ph.d. Tove Gam Gade*

Ansøgningsfrist: 1. maj 2017

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Kroppen som sjælesørgerisk ressource.

Kursets formål og indhold:

Kurset er det tredje i rækken på 4 kurser i sjælesorg for institutionspræster. Kurset vil have fokus på begreberne lidelse – herunder psykisk lidelse, sorg og trøst og vil derudover fokusere på præstens rolle i det tværfaglige samarbejde.

Af programmet:

De medvirkende er hospicepræst Lone Klok, fængselspræst Benny Birk Mortensen, cand. psych., ph.d. Mai-Britt Guldin, sygeplejerske og kirke og kulturmedarbejder Astrid Pedersen; Speciallæge i psykiatri Anne Lindhardt, sognepræst Thomas Aallmann Østergaard samt Tove Gade

33/17

Salmerne og musikken hos Luther

1. maj - 5. maj 2017

Ved: *Domorganist Birgitte Ebert og Sognepræst Peter Thyssen***Ansøgningsfrist:** 6. februar 2017**Pris:** For andre end præster 4.660,00 kr.**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Luthers betydning for at gudstjenesten i en dansk sammenhæng især har været og stadig er en salmesangsgudstjeneste.

Kursets formål og indhold:

I den danske gudstjeneste er brugen af salmer og musik noget helt selvfølgeligt. Luther-året er en oplagt anledning til en nærmere overvejelse af baggrunden for dette – nemlig Luthers ønske om salmer på modersmålet med hertil hørende melodier og anden gudstjenstlig musik. Kursets foredrag vil belyse Luthers egen salmedigtning og hans syn på musik i gudstjenesten samt inspirationen fra Luther for den videre kirkemusikalske udvikling, herunder J. S. Bach. I forlængelse af den nærmest autoritative status, som Luther – og ikke mindst hans salmer – fik i Danmark efter reformationen, vil kurset også fokusere på, hvordan "arven" fra Luther kan siges at blive løftet i de nye salmer og melodier.

Af programmet:

Forfatter og fhv. lektor Jørgen I. Jensen: Gudstjeneste, salmer og musik – en luthersk treklang ~ Fhv. rektor Eberhard Harbsmeier: Luthers salmer og salmedigtning ~ Peter Thyssen: Luthers betydning for salmedigtningen og salmesangen i dansk tradition ~ Forfatter Iben Krogsdal: Er vor Gud "så fast en borg"? – Om at nydigte Luthers salmer ~ Rektor Ole Brinth: Reformationstidens salmemelodier ~ Musikforsker Peter Dürrfeld: Luther og Bach ~ Komponist Bo Gunge: Om at komponere melodier til Luther-salmer og andre salmetekster i dag ~ Professor Dr. Konrad Küster, Albert Ludwigs Universität Freiburg: Musikken i den lutherske gudstjeneste ~ Sognepræst Morten Skovsted og domorganist Kristian Krogsøe: Arven fra Luther – Tanker om fremtidens sang og musik i den danske folkekirke.

I kurset indgår desuden gruppearbejde om Luthers aktuelle musikalske betydning samt en koncert med Bach – Clavier-Übung III ved *organist Erik Kolind og Peter Thyssen.*

35/17

Landsnetværket af folkekirkelige skoletjenester og skole-kirkesamarbejder

8. maj - 10. maj 2017

Ved: *Lektor Lars Nymark Heilesen*

Ansøgningsfrist: 9. februar 2017

Pris: 2.280,00 kr.

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program udsendes direkte til deltagerne.

37/17

Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVI, 4

15. maj - 19. maj 2017

Ved: *Sognepræst Mikkel Wold*

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program udsendes direkte til deltagerne

36/17

Begravelsens og vielsens liturgi (og homiletik)

15. maj - 16. maj 2017

Ved: *Lektor Anita Hansen Engdahl og Lektor, ph.d. Benedicte Hammer Præstholt*

Ansøgningsfrist: 27. februar 2017

Deltagere: Præster

Sted: FUV Aarhus, Skt. Markus Kirkeplads 1,1, 8000 Aarhus C

Kort beskrivelse af kurset:

Kurset afholdes som dagskursus – uden internat.

Kurset udbydes i et samarbejde mellem FUV og de teologiske fagmiljøer i Aarhus og København.

Kursets formål og indhold:

Program mandag d. 15.512.00-13.00: ☐Frokost og velkomst

13.00-14.15: ☐Foredrag ved lektor Kirstine Helboe Johansen, AU: Individets selvudfoldelse og præsten som liturg og efterfølgende drøftelse

14.15-14.30: ☐Kaffe

14.30-15.45: ☐Foredrag v professor MSO Ulla Schmidt, AU: Begravelsen og den individualiserede død og efterfølgende drøftelse

16.00-17.30: ☐Workshop og erfaringsudveksling

18.00: ☐Middag

19.30-21.00: ☐Oplæg v stiftskontorchef Bodil Abildgaard: Kirkeretslige perspektiver

Program tirsdag d. 16.509.00-10.15: ☐Foredrag v rektor for kirkemusikskolerne Ole Brinth: Individualisering og kirkemusik og efterfølgende drøftelse

10.15-10.30: ☐Kaffe

10.30-11.45: ☐Foredrag v sognepræst og redaktionsformand for Kirkesangbogen Rasmus Nøjgaard: Tendenser i nye begravelses- og vielsessalmer og efterfølgende drøftelse

11.45-12.45: Frokost

12.45-14.00: ☐Oplæg v bedemand Frederik Andersen, Århus: Individualiseringstendenser i de borgerlige begravelser og efterfølgende drøftelse

14.15-15.00: ☐Workshop

15.00: Afslutning

38/17

Liturgi og individ – individualiseringens betydning for folkekirkens begravelses- og vielsesliturgi

17. maj - 18. maj 2017

Ved: Lektor Anita Hansen Engdahl og Lektor, ph.d. Benedicte Hammer Præstholt

Ansøgningsfrist: 27. februar 2017

Deltagere: Præster

Sted: FUV København, Farvergade 27F, 2. sal, 1463 København K.

Kort beskrivelse af kurset:

Kurset afholdes som dagskursus – uden internat

Kursets formål og indhold:

Ud fra forskellige fagligheder og med forskellige tematikker som indgangsvinkler vil kurset pege på de udfordringer og muligheder, som en individualiseret tilgang til såvel folkekirkens overgangsritualer som dens præster kan indebære.

Seminar i samarbejde mellem Folkekirkens Uddannelses- og videnscenter samt Det teologiske Fakultet, KU og Afdeling for Teologi, AU

Af programmet:**Onsdag d. 17.5**

10.00: Kaffe og rundstykker

10.30: Velkomst 10.45-12.00: Foredrag ved professor Bent Flemming Nielsen, KU: "De kirkelige handlinger som identitetsprojekt". Oplæg med efterfølgende drøftelse. 12.00-13.00: Frokost 13.00-14.15: Foredrag v professor MSO Ulla Schmidt, AU: "Begravelsen og den individualiserede død". Oplæg med efterfølgende drøftelse 14.15-14.45: Kaffe 14.45-16.00: Foredrag ved lektor Kirstine Helboe Johansen, AU: "Individets selvudfoldelse og præsten som liturg". Oplæg med efterfølgende drøftelse 16.15-17.30:

Erfaringsudveksling

Er der interesse for det, kan der arrangeres fælles middag med efterfølgende erfaringsudveksling

Program torsdag d. 18.5 09.00-10.15: Foredrag v. rektor for kirkemusikskolerne Ole Brinth:

"Individualisering og kirkemusik". Oplæg med efterfølgende drøftelse

10.15-10.30: Kaffe 10.30-12.15: Foredrag v. sognepræst og redaktionsformand for Kirkesangbogen Rasmus Nøjgaard: "Tendenser i nye begravelses- og viessalmer". Oplæg med efterfølgende

drøftelse. 12.15-13.00: Frokost 13.00-13.45: Oplæg ved sognepræst Rasmus Nøjgaard og studiektor Anita

Hansen Engdahl: "Individualiseringstendenser i de borgerlige begravelser" 14.00-14.45: Workshop På baggrund af dagens oplæg og debat arbejdes i mindre grupper med kursisternes egne cases. 15.30:

Afslutning

39/17

Netværksmøde kirkelig undervisning af udviklingshæmmede

22. maj - 23. maj 2017

Ved: *Lektor Lars Nymark Heilesen*

Ansøgningsfrist: 22. februar 2017

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program udsendes direkte til deltagerne.

40/17

Kontaktpræster for hørehæmmede

29. maj - 2. juni 2017

Ved: *Landsdelspræst Søren Skov Johansen***Ansøgningsfrist:** 28. februar 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Kurset er en forberedelse til opgaverne som kontaktpræst for hørehæmmede i eget provsti, og kan med fordel tillige følges af nuværende kontaktpræster samt af præster, som overvejer at blive kontaktpræst.

Kursets formål og indhold:

Kurset vil give deltageren indblik i den hørehæmmedes og døvblevnes livsvilkår og muligheder for kommunikation. Der indgår pædagogiske og psykologiske overvejelser omkring den hørehæmmede og døvblevnes situation, og der vil desuden være praktiske øvelser og undervisning i retorik og øvrige kommunikative færdigheder. Kurset giver endvidere en introduktion til brugen af tekniske hjælpemidler.

Af programmet:

Søren Skov Johansen: 1. Introduktion: Hørehæmmede, en del af menigheden ~ 2. Kontaktpræstens arbejde ~ *Skuespiller Kjeld Høegh:* 1. At kommunikere i gudstjenesten – basal retorik ~ 2. Basal retorik i liturgien og ved læsningerne ~ *Formand for Høreforeningen Majbritt Garbul, Tobberup:* Introduktion til Høreforeningen og Høreomsorgen i Danmark ~ *Audiologitekniker Vibeke Raaskov og audiologitekniker Winnie Kvistgaard:* Individuel høreprøve med udlevering af hørekurve ~ *Salgschef Nils-Erik Rasmussen (Schmidts Radio a/s) og salgschef Jørgen Thomsen (Scantone a/s):* Introduktion til teleslynge og højttalersystemer ~ *Jobrådgiver Betina Hjeds:* Fra hørende til døv ~ *Formidlings- og kommunikationskonsulent Mette Gautier:* Visuel Kommunikation.

41/17

Studieuge for stiftsmedarbejdere med religionspædagogiske opgaver

29. maj - 2. juni 2017

Ved: *Teologisk medarbejder Hanne Kirstine Høgild*

Ansøgningsfrist: 28. februar 2017

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program udsendes direkte til deltagerne.

41a/17

Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 2

30. maj - 1. juni 2017

Ved: *Cand.theol., cand.mag. i psykologi og master i pædagogik Charlotte Christensen*

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: Liselund Møde- og Kursussted

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program udsendes direkte til deltagerne.

42/17

“Syng en ny sang” - om reformation og salmesang (FMT)

6. juni 2017

Ved: *Lektor, ph.d. Benedicte Hammer Præstholt og Formand for Forum-Musik-Teologi Jytte Lundbak*

Ansøgningsfrist: 5. maj 2017

Deltagere: Andre interesserede

Sted: Kurset foregår i Odense

Kort beskrivelse af kurset:

I anledning af reformationsjubilæet inviterer Forum Musik Teologi til et seminar om menighedssangen i gudstjenesten. Hvad var udgangspunktet for salmesangen på modersmålet og hvordan står det til i dag med sangen, den folkelige og den kirkelige?

Kursets formål og indhold:

Seminaret byder på foredrag om salmesangens og korsangens historiske betydning for den lutherske gudstjeneste ved *lektor i kirkehistorie Sven Rune Havsteen*, paneldebat om fællessangens status i Danmark 2017 og sidst men ikke mindst aktiv sang ved mødedeltagerne.

43/17

Præster i sundhedssektoren

6. juni - 9. juni 2017

Ved: *Hospitalspræst, MHP Birgitte Bjørn Stimpel og Sognepræst Maria Baastrup Jørgensen***Ansøgningsfrist:** 24. marts 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Fælles efteruddannelseskursus for de forskellige former for præster i sundhedssektoren

Kursets formål og indhold:

Resiliensbegrebet (af engelsk *resilience*, 'ukuelighed') har i den seneste tid været på fremmarch, næsten uanset hvor man vender sig hen. Vi har ikke et dækkende dansk ord for resiliens, men det bruges i betydningen modstandsdygtighed og ses ofte som modsætningen til sårbarhed. Megen selvhjælpslitteratur med fokus på det modstandsdygtige liv bygger videre på den positive psykologi: med en positiv og robust attitude vil man komme sig hurtigere, når man møder forhindringer og i det hele taget blive mere hårdfør i forhold til bl.a. stress, sorg og angst. Når et etableret, fagligt begreb vinder indpas som positivt nysprog, er der imidlertid en latent fare for, at begrebet skævvrides, gøres alment gældende og generelt eftertragteligt – og dermed fjerner sig fra den egentlige oprindelse.

På kurset vil vi kaste et kritisk blik på resiliensbegrebet og belyse det i både sociologisk, psykologisk og teologisk perspektiv. Formålet er at forholde sig kritisk til anvendelsen af begrebet og dets implicerede konnotationer og undersøge disse nærmere. I flere sammenhænge kædes robusthed over for udfordringer fx sammen med værdighed. Hvordan forholder resiliens og værdighed sig til hinanden? Er resiliens en ophøjelse af et usundt dannelseideal? Bliver vi i virkeligheden mere sårbare i et samfund, der forsøger at tage afsked med sårbarheden?

Af programmet:

Sociolog Rasmus Willig, Lektor ved Institut for samfundsvidenskab, RUC: Om Resiliens og positiv tænkning ~ Samtalesalon i forlængelse af Rasmus Willigs foredrag ~ *Psykolog, ph.d. Gry Stålfseth, Modum Bad:* 1. Om sårbarhed i en kultur, der fornægter sårbarhed ~ 2. Workshop ~ 3. Diskussion ~ *Professor MSO Iben Damgaard, Afd. for systematisk teologi, KU:* Om menneskets værdighed ~ *Hospicepræst, ph.d.stud. Ole Raakjær:* Om præsten - kvinden (m/k) med leen og håbsbærer. Situationsrapport fra et ikke afsluttet forskningsprojekt om hospitals- og hospicepræstens rolle i en terapeutisk kultur.

Desuden indgår parallelle sessioner for de forskellige arbejdsfelter samt PRIS generalforsamling.

44/17

Cisterciensisk og luthersk spiritualitet

9. juni - 12. juni 2017

Ved: *Sognepræst Mikkel Wold og Fhv. rektor Eberhard Harbsmeier***Ansøgningsfrist:** 9. marts 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

"...und üben gute Ritterschaft". Bernhard von Clairvaux und Martin Luther – ein theologischer Dialog und seine aktuellen Konsequenzen.

Kursets formål og indhold:

Kurset arrangeres i samarbejde med det tyske Evangelische Bruderschaft St. Georgs-Orden, der har til formål at arbejde med middelalderlig og især cisterciensisk spiritualitet i en evangelisk sammenhæng. Konventet holder sit 25 års jubilæumsmøde i Løgumkloster, og i den anledning holdes dette kursus om Bernhard af Clairvaux og Luther – også i nutidig belysning omkring den stigende interesse for spiritualitet.

Ca. 25 medlemmer af det tyske konvent vil deltage – de står bl.a. for de gudstjenestelige dele af programmet, men også danske præster inviteres til at deltage og mødes med de tyske gæster i en dansk-tysk dialog om spiritualitet – historisk og aktuelt. Danske præster kan søge optagelse som til alle andre kurser på FUV. Der forudsættes dog, at man kan forstå tysk, idet kurset foregår på tysk, men man har lov til at deltage i samtalen og diskussionen på dansk, hvor der vil være hjælp med at oversætte.

Af programmet:

Verfasser Heimo Schwilk: "Luther. Der Zorn Gottes" (eine neue Luther-Biografie) ~ Professor MSO, ph.d. Mette Birkedal Bruun, Kopenhagen: Zisterziensische und lutherische Spiritualität ~ Dr. Stefan Michel, Jena: "...und üben gute Ritterschaft". Die Idee einer "militia Christi" bei Bernhard und Luther ~ Rektor i.R. Eberhard Harbsmeier und Pastorin, ph.d. Gertrud Yde Iversen: Das Zisterzienserkloster von Løgumkloster ~ Gespräch mit dem Dompropst Jens Torkild Bak und Großkomtur der St. Georgsbruderschaft Ulrich Schacht zum Thema "Wir sollen Menschen und nicht Gott sein. Das ist die Summa" (Martin Luther, 1530). Lutherisches Christsein im Spannungsfeld von Säkularisierung, Neuheidentum und Islam, Moderation: Oberkirchenrat Thomas A. Seidel ~ Pastor Torben Bramming: Adolf Brorson und der dänische Pietismus ~ Diplombiologe Gabriele Niehaus, Bursfelde: Klosterheilkunde – Ökologie und Spiritualität ~ Mikkel Wold: Seelsorge und Spiritualität ~ Eberhard Harbsmeier: Reflektierte Spiritualität. Die Gebete Søren Kierkegaards ~ Pfr. i.R. Paul Geißendörfer: Evangelische Zisterziensererben – was bleibt an den Orten? Ein Beispiel: Thomas A. Seidel: Das Neue Kloster Ichttershausen ~ Dr. Lic.theol. Markus Pohlmeier: Wurzeln christlicher Spiritualität im Buddhismus – eine Spurensuche.

45/17

Spillevende – spilleregler – spillerum (liturgikursus i Hildesheim)

10. juni - 15. juni 2017

Ved: Prof. Dr. Jochen M. Arnold, Organist Søren Hessellund Andresen og Sognepræst Tine Årup Illum

Ansøgningsfrist: 20. april 2017

Pris: Alle skal betale ca. 1.075 kr. i transport + forsikring.
Organister skal desuden betale 3.250 kr. for ophold og forplejning

Sted: Kurset foregår i Hildesheim

Kort beskrivelse af kurset:

Værkstedet GudstjenesteLIV arrangerer inspirationsrejse til Centrum for Kirkemusik og Gudstjenesteudvikling, Michaeliskloster, i Hildesheim i Tyskland.

Bemærk at kurset begynder en lørdag. Der vil blive arrangeret fælles bustransport fra Rødekro, som altså er mødested!

Kursets formål og indhold:

Kurset vil bl.a. komme ind på:

- Hvordan taler vi om og arbejder med begrebet "kvalitet" i gudstjenesten?
- Hvordan kan nadverens mange facetter komme til udtryk i liturgien?
- Liturgi er forkyndelse - hvordan er vi fælles om det?
- "Småt er godt" (om "små" gudstjenester, gudstjenester med få deltagere. I Tyskland arbejder man med projektet „Kirke for flere“)

Dagene vil være en blanding af foredrag, liturgi, samtaler og workshops - og masser af musik og sang.

Undervisningssproget vil være engelsk. Efter hvert foredrag vil der være opsamling på dansk.

Michaeliskloster er en del af den tyske evangeliske kirke, EKD. Se hjemmesiden www.michaeliskloster.de

Undervisningen vil blive varetaget af:

- *Jochen Arnold*, professor, dr.theol., Direktør for Michaeliskloster, teolog og musiker. Ansvarshavende redaktør på "Gemeinsam Gottesdienst Gestalten" og forfatter til utallige artikler om liturgi. Han er en efterspurgt foredragsholder og samtalepartner. Underviser på forskellig vis i gudstjenestens teologi, musik og teologi, gudstjenesteudvikling.
- *Folkert Fendler*, dr.theol. og præst, leder af Michaelisklosters afdeling for "Qualitätsentwicklung", redaktør af den netop udgivne bog "Qualität im Gottesdienst".
- *Christine Tergau-Harms*, teolog, ansvarlig for Michaelisklosters tidsskrift "Für den Gottesdienst". Arbejder med liturgi, homiletik, gudstjeneste og spiritualitet, supervision og gudstjenesterådgivning.
- *Marianne Gorka*, teolog og præst, ansvarlig for Michaelisklosters afdeling for "Posaunenchor", hvor man gennem musik gør unge (og andre) til en del af et kirkeligt fællesskab og delagtige i gudstjenesten.

Af programmet:

Værkstedet GudstjenesteLIV: 1. Åndefang og salmesang – Grundtvig og fællessangen ~ 2. Liturgiske tråde – fra oldkirke til middelalder ~ 3. Som sagt så gjort... tegnhandlinger i forkyndelsen ~ 4. Hva' så, Luther? – nye Luther-sange fra Hildesheim.

Jochen Arnold: 1. Lyden af den treenige Gud – musik (ikke kun) i gudstjenesten ~ 2. Hvad betyder nadveren for os? Sonoffer/løfte, tak og lovsang, fællesskab, eskatologi m.m. Måltider med Gud i bibelen. Nadverliturgier ~ 3. At synge nyt – frie toner og friske impulser ~ *Hans-Joachim Rolf og Jochen Arnold:* At forkynde sammen: kirkemusiker-embedet og gudstjenestens andre ~ *Christine Tergau Harms og Marianne Gorka:* Småt er godt – "små" gudstjenester og andagter ~ *Folkert Fendler:* 1.-2. Kvalitet i gudstjenesten – hvad er det?

45a.17

Prædikenens teologi: Fornuft, fremmedhed og dårskab

14. juni - 22. juni 2017

Ved: Professor, MSO Marlene Ringgaard Lorensen

Ansøgningsfrist: 10. marts 2017

Deltagere: Præster der er indskreven ved master-forløb, KU

Sted: Vartov

Kort beskrivelse af kurset:

Kurset udbydes af Teologisk Fakultet, KU som et valgfag, der evt. kan indgå i en fleksibel masteruddannelse og er lavet i et samarbejde mellem fakultetet og FUV.

NB! Der skal særskilt søges om optagelse **både på Det teologiske Fakultet, KU og hos FUV.**

Kursets formål og indhold:

På dette kursus vil vi undersøge prædikenens teologi i spændingsfeltet mellem fornuft, fremmedhed og dårskab. Til at belyse problemfeltet bidrager følgende forelæsere med indslag fra egne forskningsområder:

Charles Campbell, Professor of Homiletics, Duke University, udfolder, hvordan prædikenens teologi relaterer til korsets dårskab. Ved at balancere på den hårdfine linje mellem evangeliets skønhed og lidelse, visdom og dårskab demonstrerer han, bl.a. i kraft af Mikhail Bakhtin, hvordan latterens og parodiens dobbelte fokus korresponderer med evangeliets paradoksale budskab. På kurset vil vi fokusere på Campbell's seneste værk *Preaching Fools: The Gospel as a Rhetoric of Folly*, som er skrevet isamarbejde med den sydafrikanske homiletiker, Johan Cilliers. I bogen påviser forfatterne, hvordan narren som arketype har spillet en afgørende rolle for fællesskabers fortolkning og identitetsdannelse på tværs af nationale og kulturelle grænser. Parallelt hermed beskrives, hvordan prædikanten, som har til opgave at udbringe et paradoksalt evangelium, også er at sammenligne med en dåre.

Anders Holm, Lektor i praktisk teologi, KU, bidrager med analyser af prædikenens teologi hos Grundtvig og Kierkegaard. Som den ene af kursets grundbøger læses To Samtidige. Kierkegaards og Grundtvigs kritik af hinanden, hvori samtidighedsbegrebet benyttes som prisme til at illustrere dels Grundtvig og Kierkegaards reaktion på rationalisme og historisk-kritisk eksegesi, dels vekselvirkningen mellem de to teologiske positioner. I forlængelse af bogen diskuteres den indirekte samtale, der fandt sted mellem Grundtvig og Kierkegaard blandt andet i kraft deres prædikener. Desuden vil der være udblik til Grundtvigs fortolkning af Luther og til Kierkegaards ambivalente forhold til kirken. Med dette historiske afsæt vil vi drøfte Kierkegaards og Grundtvigs betydning for senere teologiske positioner og prædikenpraksisser.

Bent Flemming Nielsen, Professor i dogmatik, KU, fremstiller prædikenens teologi i lyset af en kritisk stillingtagen til det 20. århundredes Ordets teologi. Den moderne ord-teologi søger at sammenkæde to problemkomplekser, som den vil forene i et enkelt greb. Det ene er formidlingen af den reformatoriske arv, forholdet mellem ordet og troen, som rummer en skarp afvisning af den middelalderlige nådeslære. Den anden – som systematisk set må holdes ude herfra – er teologiens situation efter modernitetens

opkomst, dvs. efter fremkomsten af erkendelseskritikken og religionskritikken. Også denne problemstilling søger ordteologien at løse ved at henvise til 'Ordet'. Det sker på den måde, at 'Ordet' ses som uafledt begivenhed, der er selv-eksplikerende og selv-kommunikerende (Barth), hvorfor behovet for 'almene' forudsætninger i retning af ontologi og antropologi bortfalder. Teologien har da ikke behov for at påberåbe sig et metafysisk grundlag (en påstand ikke mindst K.E. Løgstrup har bestridt). Konsekvensen af den moderne ordteologi er bl.a., at kirken opfattes som 'fortællefællesskab', dvs. med centrum i sprog og narrativitet. Spørgsmålet er, om denne populære opfattelse, som forfægtes af megen moderne narrativ teologi, i tilstrækkelig grad har blik for den reale forkyndelsessituation, som netop også rummer liturgiske (rituelle) komponenter og 'kroppe' med iboende habitus.

Marlene Ringgaard Lorensen, Professor mso i praktisk teologi, KU, kontekstualiserer de internationale homiletiske indsigter i forhold til en dansk sammenhæng i lyset af bogen, *Dialogical*

Preaching. Bakhtin, Otherness and Homiletics. I forlængelse heraf præsenteres egne empiriske undersøgelser af, hvordan prædikenens teologi transformeres i mødet med konvertitter fra Mellemøsten såvel som traditionelle folkekirkemedlemmer. Prædikenens teologi undersøges i spændingsfeltet mellem overskridelse og værdiomvendelse af traditionelle hierarkier og forskelle på den ene side og en inkarnation og kontekstuel tilpasning til den omgivende kultur på den anden side. Spændingen mellem overskridelse og tilpasning sættes på spidsen, når flygtninge fra Mellemøsten mødes med en dansk folkekirkelighed. Med udgangspunkt i feltstudier diskuteres hvorledes de nye kristne forstyrre og udfordrer den lutherske dogmatik, ritualernes rytme, menighedsbegrebet, grænsefladerne mellem de kirkelige retninger – og ikke mindst: prædikenens form og indhold.

Kjeld Slot Nielsen, Lektor ved FUV: "For at en forkyndelse ikke skal være os uvedkommende, må den svare til noget i vor tilværelse" Opfattelsen af prædikenen og gudstjenesten i K. E. Løgstrups tidlige og sene forfatterskab. Det er ikke K.E. Løgstrups (1905-1981) overvejelser over prædikenen og gudstjenesten endsige hans prædikener, der står tilbage som de mest betydningsfulde i hans forfatterskab. Hovedværkerne 'Den etiske fordring' og 'Skabelse og tilintetgørelse' samt hans begrebsdannelser som eksempelvis 'de suveræne livsytringer' indtager med rette den plads. Løgstrups tanker om prædikenens 'hvad' og 'hvorledes' og om dens funktion i gudstjenesten følger forfatterskabets hovedstrøm. Grundambitionen i Løgstrups tænkning: at den kristne forkyndelse må svare til noget i vores tilværelse, hvis den eller skal komme os ved og at tro uden forståelse følgelig er tvang, var den samme fra tiden som sognepræst på Fyn til årene som professor i Aarhus. Men den tankemæssige indfrielse af ambitionen voksede for ham undervejs. Det samme gjorde den teologi, som fulgte deraf. Det samme kan med god ret siges også at gælde hans refleksioner over prædikenen og gudstjenesten.

I undervisningens første del præsenteres et par af hovedtankerne i Løgstrups skrift "Prædikenen og dens tekst", som blev til mellem 1939 og 1941, men først udgivet i 1999. Undervejs kastes et blik på et par af Løgstrups prædikener fra tiden på Fyn. I undervisningens anden del argumenterer jeg for, at "Skabelse og tilintetgørelse" fra 1978 indeholder en tanke om Guds selvtranscendens ("kosmisk handler Gud imod sig selv, går det kristne budskab ud på"). Det drøftes, om det sprænger det syn på prædikenen og gudstjenesten, som findes i det tidlige forfatterskab og om og i hvilken forstand denne 'kosmiske vending' har betydning for en nutidig prædiken.

Undervisningen foregår på dansk og engelsk

Overordnede læringsmål i henhold til studieordningen:

Den studerende opnår færdigheder i anvendelse af det teologiske fagområdes videnskabelige metoder og

redskaber samt generelle færdigheder, der knytter sig til beskæftigelse inden for det valgte område. Den studerende udvikler evnen til at arbejde analytisk for derved at blive kvalificeret til at løse et bredt spektrum af opgaver i kirke, kultur og samfund. Der lægges desuden vægt på at fremme den studerendes evne til formidling. For yderligere oplysninger om studieordningen se:

http://teol.ku.dk/studinfo/studieordninger/Master_TEO_2009_retningslinjer_revideret_marts_2016_godkendt.pdf

Læringsformer med henblik på at opnå læringsmålene

Kurset består af en blanding af forelæsninger, fælles diskussioner,

øvelser, gruppearbejde og indledende opgaveskrivning. Som forberedelse til kurset læses 750 siders

litteratur. Hertil kommer øvrige 750 siders litteratur i forbindelse med den afsluttende opgave.

Arbejdsbelastning:

28 timers undervisning fordelt på 7 hverdage. Hertil må beregnes ca. 4 timers forberedelse pr. undervisningstime.

ECTS point

Kurset udgør 15 ECTS point og kan indgå som et af tre kurser i en fleksibel masteruddannelse på

Københavns Universitet. For yderligere oplysninger om den fleksible masteruddannelse se:

47/17

International Hymnologi Konference

31. juli - 6. august 2017

Ved: *Fhv. rektor Eberhard Harbsmeier og Stiftskonsulent i hymnologi og liturgi Jørgen Kjærgaard***Ansøgningsfrist:** 15. maj 2017**Pris:** For andre end præster 6.840,00 kr.**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Konferencen er for en større indbudt gruppe af internationale gæster, men der er afsat plads til danske deltagere, som kan søge om deltagelse på samme vilkår som ved andre FUV kurser

Kursets formål og indhold:

Som en direkte udløber af et samarbejde mellem fortrinsvis europæiske forskere om et kirkemusikleksikon stiftedes i 1959 Internationale Arbeitsgemeinschaft für Hymnologie, hvis virksomhed i dag er forskningsformidling og udvikling af kirkens sang og musik – internationalt, interkonfessionelt og interdisciplinært. I dag har IAH medlemmer i 32 lande kloden over, og er associeret med hymnologiske foreninger i USA, Canada, Storbritannien og Irland. Se nærmere på IAH's hjemmeside: iah-hymnologie.de

Selskabet afholder hvert andet år en international hymnologi-konference – i 2017 for første gang på dansk grund – hvor indbudte forskere fremlægger nyt, eller præsenterer salmeprojekter af både videnskabelig og praktisk art.

Konferenceprogrammet består dels af hovedforedrag, sektionspræsentationer, koncerter og salmeaftner, morgensang forestået af medlemmer fra forskellige kirkesamfund og nadvergudstjenester (luthersk, katolsk og metodistisk). Tillige suppleres med hymnologiske ekskursioner. Konferencensprogene er tysk og engelsk – hovedforedrag vil foreligge i trykt manus på begge sprog; diskussioner tolkes på stedet.

Af programmet:

Detaljeret konferenceprogram med ajourføringer og praktiske oplysninger er offentliggjort på en særlig hjemmeside: <https://hymnoconference201.wixsite.com/2017>

48/17

Skyld, skam og nåde i Knausgårds "Min kamp"

21. august - 25. august 2017

Ved: Lektor, ph.d. Lars Sandbeck og Lektor, ph.d. David Bugge

Ansøgningsfrist: 20. maj 2017

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

I løbet af kurset vil vi fra forskellige vinkler og med særligt henblik på teologien forholde os til de centrale temaer som blandt andet skyld, skam og nåde i Knausgårds *Min kamp*.

Kursets formål og indhold:

Sjældent har en bog givet anledning til så heftig en debat som den norske forfatter Karl Ove Knausgårds storværk *Min kamp*. Romanen beretter om Knausgårds eget hverdagsliv fra hans tidlige barndom med en streng far og en kærlig, fraværende mor og op til hans nuværende tilværelse som digter og familiefar i det politisk korrekte Sverige. Og langt uden for hjemlandets grænser har det rejst spørgsmålet om det berettigede i - ved navns nævnelse - at lade ens nærmeste optræde i litteraturen. Men bogen er meget mere end det. På original vis åbner den for læseren den verden, der ellers er blevet borte i trivialiseringen, ligesom den blotlægger, hvad der kendetegner menneskesindet, og bestandig kredser om teologisk centrale temaer som skyld, skam og nåde. I løbet af kurset vil vi fra forskellige vinkler og med særligt henblik på teologien forholde os til de centrale temaer i *Min kamp*.

Af programmet:

Lektor og kritiker, Lillian Munk Rösing: ÅÅÅÅÅÅÅÅÅÅ - når Proust triller barnevognen og Hamlet skifter ble ~ Teologisk medarbejder ved Københavns stift, Mogens Lindhardt: Skyld og skam ~ Lektor, David Bugge (AU): 1. Formelen for alt for menneskeligt ~ 2. Forenklingens fjende. Løgstrup og Knausgård ~ Rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen: Forsoningsmotiver i "Min kamp" ~ Sognepræst, Dorthe Ahlburg Tofte-Hansen: Englen, Knausgård og Rilke ~ Post.doc., ph.d., Kasper Green Krejberg, AU: "En så underlig længsel" - om Knausgårds nazismefascination i "Min kamp"

48a/17

Folkekirkelig Vejlederuddannelse III, 1

21. august - 23. august 2017

Næste kurser:

30. oktober 2017 - 01. november 2017

26. februar 2018 - 28. februar 2018

Ved: *Cand.theol., cand.mag. i psykologi og master i pædagogik Charlotte Christensen*

Ansøgningsfrist: 21. maj 2017

Deltagere: Præster

Sted: Fuglsangcentret

Kort beskrivelse af kurset:

Uddannelsen retter sig mod præster og andre, der forestår vejledning i virket som præst af kommende eller nuværende kolleger. Det kan for eksempel dreje sig om vejledning af pastoralseminariets studerende i praktikforløb, mentorfunktion for nye præster eller konsulentfunktion for kolleger inden for undervisning, prædiken eller religionsmøde.

Kursets formål og indhold:

Der er tale om et uddannelsesforløb på 3 moduler à 3 kursusdage fordelt over ca. 8 måneder mhp. løbende at kunne reflektere over (egen) praksis. Undervisningen vil være praksis- og øvelsesorienteret med inddragelse af relevant teori. Temaerne bliver primært vejledningsstrategi, observationsteknik, vejledningssamtale og feed-back, dannelse og etik samt vejledningens organisatoriske kontekst i den folkekirkelige struktur. Det forudsættes, at deltagerne er indstillet på at læse stof svarende til ca. 5 forberedelsestimer pr. modul, skrive en mindre refleksionsopgave i forbindelse med de to sidste moduler og indgå i refleksionsgrupper med de øvrige deltagere.

Charlotte Christensen, som tilrettelægger og leder forløbet, er cand.theol., cand.mag. i psykologi og master i pædagogik og underviser i teoretisk pædagogik på SDU.

Af programmet:

Uddannelsens moduler vil indeholde: Vejledning og dannelse. Menneskesyn og relationer som vejledningens forudsætning ~ Vejledningsstrategier ~ Den vejledende samtale ~ Vejledning i kollegakreds eller teams ~ Strukturering af vejledningsforløb ~ Det nødvendige strukturelle netværk omkring vejledning ~ Vejledning i arbejdsstrukturering.

49/17

Provstikursus for Odder Provsti

23. august - 25. august 2017

Ved: *Lektor Benny Grey Schuster***Ansøgningsfrist:** 20. maj 2017**Deltagere:** Præster i provstiet**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kursets formål og indhold:**

Efteruddannelseskursus for præsterne i Odder Provsti med fokus på nærvær i prædiken, kirkelige handlinger og sjælesorg

Af programmet:

Sognepræst, dr.theol. Anders E. Nielsen: Opstandelse ~ Lektor, ph.d. Kjeld Slot Nielsen: 1.-2. Hvordan prædike opstandelse - oplæg til workshop ~ Professor, dr.theol. Bent Flemming Nielsen: Dåben - hvad gavner den? Frelsen, fejringen af skabelsen, udryddelsen af synden eller opbygning af den personlige identitet? ~ Ph.d.-stud. Karen Marie Sø Leth-Nissen, TF-KU: "Der er noget ved en dåb, som også er vigtigt for alle andre" - dåben set fra forældrenes side ~ Sognepræst Martin Bendixen Rønkilde: Hvordan ser dåben ud - set fra præst og menighed? ~ Sygehuspræst Ole Raakjaer: Nærvær i sjælesorgen.

51a/17

Gudstjenesteudvikling - med relationer som grundperspektiv

28. august - 1. september 2017

Ved: *Organist Søren Hessellund Andresen og Sognepræst Tine Årup Illum*

Ansøgningsfrist: 27. maj 2017

Pris: Alle betaler rejseudgifter og forsikring derudover betaler andre end præster en deltagerafgift på 4.560,00 kr.

Sted: Vårdsnäs, Linköbing

Kort beskrivelse af kurset:

Værkstedet GudstjenesteLIV arrangerer i samarbejde med FKUV en inspirationsrejse til Sverige for organister og præster

Kursets formål og indhold:

I Linköping i Sverige har man udviklet et undervisningsforløb for menighederne. Grundtankerne bag dette uddannelsesforløb findes i Martin Modéus bøger: "Menneskelig gudstjeneste" og "Gudstjenestens Kerneværdier" Med vægt på begreber som langsigtet, langsomt og lydhørt, har man her udarbejdet en toårig "uddannelse", hvor nogle fra menigheden tænker over, taler om og arbejder med gudstjenestelivet i deres sogn. Det er det undervisningsforløb, vi vil stifte bekendtskab og arbejde med. Kurset finder sted i smukke omgivelser på Stiftsgården i Vårdsnäs.

Af programmet:

Biskop Martin Modéus: Levende gudstjeneste ~ Stiftsteolog Carina Sundberg: Systemverden og livsverden: Ordning og en god menneskelig sammenhæng ~ Stiftskonsulent Malin Attervåg, Svenska Kyrkans Unga: Børnene i gudstjenesten - Delagtighed: At være bærere, muliggørere ~ Kyrkoherde Per Ingavarsson, Boxholm: Rite og relation ~ Stiftsmusiker Karin Wall Hällming: Musikken i gudstjenesten.

Desuden indgår opsamlinger og workshops ved GudstjenesteLIV: 1. I går, i dag, i morgen - to spøgelser: Fra formstyret til værdistyret gudstjeneste ~ 2. Min gudstjenestehistorie ~ 3. Grundtvig og fællessangen ~ 4. Helt enkelt - den dybeste fællesnævner ~ Samtalekultur i kirken.

52/17

Projektlederkursus for landsnetværkets skoletjenestemedarbejdere

28. august - 30. august 2017

Ved: Lektor Lars Nymark Heilesen

Ansøgningsfrist: 26. maj 2017

Pris: 2.840,00 kr.

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kursets formål og indhold:

En stor del af de folkekirkelige skoletjenesters samarbejde med folkeskolen sker gennem projekter. Projektledelse er derfor en afgørende vinkel på det daglige arbejde for skoletjenesternes medarbejdere. Kurset har som mål at optimere den pædagogiske projektledelse fagligt. Hvordan styrer man et projektføreløb frem mod afvikling og evaluering? Hvordan varetager man fagligt projektledelsen? Hvordan udvælger og udvikler man den gode idé? Hvordan skaber man samarbejde og medejerskab omkring projektet, tilmed når det er klart værdibaseret? Kurset er tilrettelagt med udgangspunkt i en skoletjenestepraksis og retter sig mod ansatte i de folkekirkelige skoletjenester.

Af programmet:

Kursusinstruktører er chefkonsulent, erhvervsforsker Tue Juelsbo og professor, kreativitetsforsker og ph.d. Lene Tanggaard, Aalborg Universitet. Der vil blive sat fokus på følgende temaer: Fra idé til projekt - et forberedelsesforløb ~ Hvordan optimerer man den aktuelle praksis omkring skoletjenesternes projektstyring? ~ Hvor er det fælles faglige sprog omkring projektudvikling og projektledelse? ~ Hvordan udvælger og udvikler man den gode projektidé? ~ Hvordan skaber man samarbejde og medejerskab med andre interessenter omkring projektet, tilmed når det er klart værdibaseret? Kurset er bygget op i en vekselvirkning mellem oplæg, øvelser og samtaler.

55/17

Godly Play

4. september - 7. september 2017

Ved: *Børnekonsulent Berit Skødt og Sognepræst Erik Holmgaard***Ansøgningsfrist:** 2. juni 2017**Pris:** For andre end præster 3.420,00 kr.**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

"Godly Play er det bedste værktøj, jeg endnu har haft i brug med konfirmander i de 18 år, jeg har været præst. Jeg har brugt det til mange forskellige målgrupper, lige fra 4-årige børn til plejehjemsgudstjeneste. Anvendelsesmulighederne er store. Jeg kan derfor kun anbefale, at man kommer afsted på kursus og får indblik i dette koncept," siger Brian Krüger Iversen, sognepræst, Gjellerup v/ Herning

Kursets formål og indhold:

Godly Play er ...

- en unik måde at fortælle bibelhistorie på. På en enkel og opmærksomhedsskabende måde gives der rum for både fortællingen og for tilhørerens egen reaktion og eftertanke.
- en kreativ og anerkendende tilgang til kristen oplæring, hvor tilhøreren ikke blot er modtager men samtidig deltager i den samtale, som Godly Play faciliterer.
- det stik modsatte af tankpasserpædagogik, idet tilhøreren respektfuldt inviteres til at træde ind i historien, hvor der skabes forbindelse til personlige erfaringer.
- baseret på veletableret pædagogisk tænkning og erfaring med rødder til bl.a. Maria Montessori og Sofia Cavaletti, og udviklet af Jerome Berryman, grundlægger af Center for the Theology of Childhood.
- relativt nyt i Danmark, men baserer sig på flere års erfaring fra Norge, Tyskland, Storbritannien, USA m.fl., og er en del af den nyere strøm af Barneteologi.
- ikke bundet til en bestemt teologisk tænkning, idet formidlingen fokuserer og inviterer til eksistentiel refleksion over bibelfortællingen.

Kurset henvender sig til dig, der ønsker fornyelse i din tilgang til formidling til småbørn, minikonfirmander, konfirmander – og ja, voksne. For vi har endnu til gode at se en målgruppe, hvor man ikke kan bruge Godly Play. Kurset er praktisk orienteret. Dvs. at du, når du kommer hjem, straks kan gå i gang med at gøre dine egne erfaringer med Godly Play. Du hører ikke bare om Godly Play og dets pædagogik og didaktiske metode. Du prøver det og kan bruge det straks du kommer hjem.

Se mere om Godly Play på hjemmesiden: www.godlyplay.dk**Af programmet:**

Hele kurser er bygget op i en vekselvirkning mellem oplæg og øvelser i at arbejde med forskellige genrer som hellige fortælling (GT), liturgiske fortællinger og lignelser.

Undervisere: Erik Holmgaard, sognepræst v. Gl. Haderslev Kirke - certificeret Godly Play kursusleder og Berit Skødt, børnekonsulent, Godly Play underviser.

54/17

Provstikursus for Norddjurs Provsti

4. september - 8. september 2017

Ved: *Lektor Benny Grey Schuster***Ansøgningsfrist:** 2. juni 2017**Deltagere:** Præster i provstiet**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kursets formål og indhold:**

Efteruddannelseskursus for præsterne i Norddjurs Provsti med fokus på "det bæredygtige præsteembede".

Af programmet:

Sognepræst Jørgen Demant: Embede og dannelse – en sociologisk-teologisk reception af præsteembedet med henblik på dets dannelsesmønstre ~ *Sociologisk vidensmedarbejder Steen Marqvard Rasmussen:* Forskellige vilkår for kirken på landet. Seks typer og to hovedstrategier ~ *Teologisk vidensmedarbejder, ph.d. Kirsten Felter:* Hvad vil det sige at være præst? Grundlag, indhold og værdier i embedet og arbejdet ~ *Arbejdspsykolog Pia Ryom, Arbejdsmedicinsk Klinik, Aalborg Universitetshospital:* Præsten mellem kald og stress ~ *Skuespiller Caspar Koch:* De liturgiske læsninger – oplæg og øvelser ~ *Sognepræst, dr.theol. Anders E. Nielsen:* Opstandelse ~ *Lektor, ph.d. Kjeld Slot Nielsen:* 1.-2. Hvordan prædike opstandelse – oplæg til workshop.

53/17

Kirke- og kulturmedarbejdernes 4-ugers efteruddannelse, XI, 2

4. september - 8. september 2017

Ved: Lektor, ph.d. Lars Sandbeck

Ansøgningsfrist: 5. juni 2017

Pris: 5.800,00 kr.

Deltagere: Kirke- og kulturmedarbejdere

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Kurset er det andet i rækken af kirke- og kulturmedarbejdernes 4 ugers efteruddannelsesforløb.

Kursets formål og indhold:

Kursets overordnede tema er kirken som arbejdsplads, og der vil i løbet af ugen blive sat tid af til workshops, gruppearbejde og øvelser.

Af programmet:

Fhv. biskop, Karsten Nissen: Tilsynsmyndighed og kirke- og kulturmedarbejdere ~ *Lektor i kunsthistorie Hans Jørgen Frederiksen, AU:* Kirkearkitekturen og dens betydning for det, som foregår i rummet ~ *Lektor Anita Hansen Engdahl:* Menighedsskabende aktiviteter - hvad kan vi gøre, og hvordan gør vi det så? ~ *Sognepræst, Jesper Stange:* 1. Konflikt håndtering - hvordan håndterer vi konflikter, der opstår på arbejdspladsen? ~ 2. Konfliktmægling - når konflikten er en realitet, hvordan kan man så mægle i sagen?

56a/17

Arresthus- og fængselspræster

11. september - 13. september 2017

Ved: *Lektor Elmo Johannes Grube Due***Ansøgningsfrist:** 9. juni 2017**Sted:** Fuglsangcentret**Kursets formål og indhold:**

Til grund for kurset ligger, at arbejdet som arresthus- og fængselspræst har et klart tværfagligt præg. Kurset stiller skarpt på den kendsgerning, at en anholdelse og en retsproces – med alt hvad der følger – meget ofte betyder skam, krise og dermed risiko for posttraumatisk stresssyndrom. Derfor har vi bedt to psykologer om at medvirke. I kriser får bønnen en særlig betydning. Det er der en stærk bibelsk tradition, der vidner om (fx Klagesalmerne), men det er også en erfaring, som man gør sig som præst i et fængsel eller arresthus. Det er baggrunden for den teologiske refleksion, som Theodor Jørgensen vil bidrage med.

Af programmet:

Chefpsykolog Lars Sørensen: Skam ~ Chefpsykolog Anders Korsgaard: Krise og posttraumatisk stress ~ Prof.em. dr.theol. Theodor Jørgensen: Bøn ~ Lektor, ph.d. David Bugge: Karl Ove Knausgaard – et originalt forsøg på at indkredse, hvad der til alle tider har kendetegnet mennesket.

I øvrigt er der sat tid af til både en fængselsfaglig udveksling på regionsbasis, og en mere målrettet pastoral erfaringsudveksling.

56/17

Dostojevskijs "Brødrene Karamazov"

11. september - 15. september 2017

Ansøgningsfrist: 9. juni 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Forelæsninger, drøftelser og studier i en af verdenslitteraturens hovedværker

Kursets formål og indhold:

I de næsten 150 år siden udgivelsen har Dostojevskijs "Brødrene Karamazov" øvet en stor indflydelse ikke bare på litteratur, men også på filosofi og teologi. Omend romanens atmosfære er dybt præget af forfatterens russiske kontekst, har dens udfordring til kirkerne bidraget til debatten om religiøsitet og sekularitet i vesten såvel som i østen, fra Karl Barth til Hans Küng, fra Paul Tillich til Rowan Williams.

Ivan Karamazovs nihilistiske "oprør" imod den guddommelige uretfærdighed er blevet til et mønster for den moderne ateisme, og hans portræt af "Storinkvisitoren" er blevet til et embleme for en kirke, som har givet køb på evangeliet til fordel for magten. Men ved siden af romanens kritiske holdning til former for religion som funderer sig på magt og vold, åbner Dostojevskis skildring af den hellige "starets" Zosima og hans discipel Aljosja for en ny og radikal version af kristen kærlighed som er virksom i verdenen som en nutidig mulighed. Kurset vil undersøge værkets politiske og litterære kontekst, og vil give plads til diskussion om dets teologiske betydning og menneskesyn.

Af programmet:

George Pattison: "Brødrene Karamazov": Kontekst og indflydelse ~ En familiehistorie (individ og samfund) ~ En historie om Rusland (folk, kirken, og verden) ~ En kriminalhistorie (forbrydelse, straf, og det onde) ~ En historie fra Bibelen? ~ En historie om Kristus ~ Kristi efterfølgelse: fra historie til virkelighed.

57/17

Nordisk konfirmandlederkonference

12. september - 14. september 2017

Ved: *Leder af Folkekirkens Konfirmandscenter Finn Andsbjerg Larsen og Teologisk medarbejder Hanne Kirstine Høgild***Ansøgningsfrist:** 12. juni 2017**Sted:** Kurset foregår i København**Kort beskrivelse af kurset:**

Kære nordiske kollegaer: vi inviterer jer til København til Nordisk konfirmandlederkonference midt i reformationsåret. I Luthers ånd vil vi gentænke arbejdet med børn og unge i konfirmationsarbejdet. Herunder tre væsentlige aspekter: Det relationelle, det teologiske og det formidlingsmæssige.

Derudover vil der være en række workshops, andagter, en gudstjeneste, ligesom der vil være tid til samtaler deltagerne imellem, så erfaringer kan deles og netværk kan skabes.

Kursets formål og indhold:**Tilmelding:** Sker via dette link - [klik her](#) (maksimum deltagerantal på 150 overnattende)**Konference og ankomst:** Bethesda, Rømersgade 17, 1362 København K**Overnatning:** CABINN Scandinavia, Vodroffsvej 55, 1900 Frederiksberg

Der vil være indkvartering kl. 20.30 med bustransport fra Bethesda til Hotel CABINN.

Pris for konference: 4000 dkr. inkl. hotel og forplejning. 2400 dkr. uden hotel og morgenmad, men med forplejning**Info til danske deltagere:** FUV har afsat 30 fripladser til danske deltagere. Disse fordeles efter først-til-mølle-princippet.**Deltagerbrev:** Vil blive udsendt 2-3 uger før konferencen med de sidste oplysninger**Info:** Kan hentes på konfirmandcenter.dk à klik på konference-logo, eller [klik her](#). Her vil være diverse vejledninger, kort og info, så man kan finde frem til konferencestedet og rundt i København.**Af programmet:**Detaljeret program med angivelse af tidspunkter og steder kan hentes i en PDF fil - [klik her](#)

Cand. theol., ph.d. Helle Schimmell: Relation og forkyndelse - et tilknytningsteoretisk perspektiv ~ Leder af Center For Ungdomsstudier Søren Østergaard og rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen: Om Teologi og

ungdom ~ *Sognepræst Ulrik Overgaard*: Om at turde vise underet – med Grundtvig i konfirmandstuen.

Workshops, tirsdag: 1. Er Luther for konfirmander? v/ *Folkekirken Konfirmandcenter* ~ 2. Folkekirken Skoletjeneste i praksis v/ *Sidsel Leth Svensson og Helle Krogh Madsen* ~ 3. Luther på spil – rollespil for konfirmander v/ *Simon Emil Kofoed, sognepræst* ~ 4. Martin Luther og reformationen – et storylineforløb for konfirmander v/ *Niels-Peter Jacobsen, sognepræst og Edith Mark, ph.d. cand.cur.* ~ 5. Konfirmander med særlige behov v/ *Lars Nymark, lektor i religionspædagogik* ~ 6. Krop på konfirmationsforberedelsen v/ *Christine Toft Kristensen, organist*.

Workshops, onsdag: 1. Besøge Vesterbro provsti – U-kirke mm. v/*NN* ~ 2. I Kierkegaards fodspor v/ *Elisabeth Haukohl* ~ 3. Slægten – Kirkens rolle ved livets store begivenheder. Et storylineforløb for konfirmander v/ *Niels-Peter Lund Jacobsen, sognepræst og Edith Mark, ph.d. cand.cur.* ~ 4. Folkekirken Skoletjeneste i praksis v/ *Sidsel Leth Svensson og Helle Krogh Madsen* ~ 5. Biblilog v/ *Signe Von Oettingen, sognepræst*.

59/17

Gudsbilleder i børnelitteratur

18. september - 22. september 2017

Ved: *Sognepræst, ph.d. Leise Christensen***Ansøgningsfrist:** 16. juni 2017**Pris:** For andre end præster 4.560,00 kr.**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Hvordan man bruger børnelitteraturen og dens gudsbilleder i en kirkelig sammenhæng – i undervisningen, i sjælesorgen, i gudstjenesten – vil vi på forskellig vis se på i kursusgens løb.

Kursets formål og indhold:

Børnelitteraturen kan fungere både som en oplukker til det bibelske og kirkelige univers og som en eftertanke til det. Det er en litterær genre, hvor gudsbilleder ligger i svøb. Børnelitteraturen kan tale ind i den kirkelige undervisning, hvad enten det gælder børn eller konfirmander, ligesom den også har en naturlig plads i sjælesorgen for børn – og her betyder de gudsbilleder, som præsenteres, vældigt meget – hvis man da kan identificere dem! I børnelitteraturen er mange livserfaringer samlet op, erfaringer, der kan klinge med, når vi genfortæller for børn – Bibelen såvel som andre fortællinger.

Af programmet:

Biskop Marianne Christiansen: Gudsbilleder i salmebogens børnesalmer. Hvad siger de gode, gamle salmer egentlig om Gud? ~ *Sognepræst Arne Mårup:* Harry Potter og kristendommen. Kan vi finde nogle gudsbilleder der? ~ *Cand.theol., ph.d.-stud. Louise Heldgaard:* Alt under kontrol: Gudsbilleder i de nyeste danske børnebibler ~ *Leise Christensen:* Brug af litteratur i konfirmandforberedelsen ~ Workshop – vi laver konkrete eksempler på, hvordan vi kan bruge (børne)litteraturen i den kirkelige undervisning for børn og unge ~ *Konfirmandcenterleder Finn Andsbjerg Larsen:* 1.-2. Gudsbillederne i YouTube film og andre småfilm. Hvordan kan vi bruge dem i samtaler og i undervisningen? ~ *Salmedigter, ph.d. Iben Krogsdal:* Gudsbillederne i moderne børnesalmer.

60/17

Teologisk religionskritik

18. september - 22. september 2017

Ved: Lektor, *ph.d.* Lars Sandbeck**Ansøgningsfrist:** 16. juni 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

I en tid hvor folkekirken af mange sekulære opleves som alt for religiøs og af de spirituelt søgende ofte som alt for lidt (eller forkert) religiøs giver det god mening at reflektere over, i hvilken forstand kristendommen selv er en religion, og hvordan vi som kirke teologisk kan forholde os til menneskers religiøse længsel.

Kursets formål og indhold:

I en tid hvor folkekirken af mange sekulære opleves som alt for religiøs og af de spirituelt søgende ofte som alt for lidt (eller forkert) religiøs giver det god mening at reflektere over, i hvilken forstand kristendommen selv er en religion, og hvordan vi som kirke teologisk kan forholde os til menneskers religiøse længsel. På kurset vil vi fokusere på den tradition for teologiske religionskritik, der opstår i løbet af det 20. århundrede, og som ligger i forlængelse af, men også til dels i opposition til modernitetens sekulære religionskritik. Med teologisk religionskritik tænkes der her ikke primært på kristendommens kritik af andre religioner, men først og fremmest på en teologisk kritik af religiøsiteten i kristendommen selv. Vi vil i den forbindelse blandt andet se nærmere på nogle af de vigtigste repræsentanter for den teologiske religionskritik mhp. at genoverveje kristendommens forhold til menneskets mere eller mindre naturlige hang til religiøsitet.

Af programmet:

Professor, dr.theol. Bent Flemming Nielsen: Karl Barths religionskritik – forudsætninger, gennemførelse, konsekvenser ~ *Dekan, dr.theol. Kirsten Busch Nielsen:* "Religiøsløs kristendom" - Bonhoeffer ~ *Lars Sandbeck:* 1. Introduktion – hvad er teologisk religionskritik? ~ 2. Eksistensteologisk religionskritik – P.G. Lindhardt og Johannes Sløk ~ *Sognepræst Carsten Mulnæs:* Jünger I: Guds ubrugelighed. Jünger II: Eftertanke om Guds død ~ *Prof.em., dr.theol. Ole Jensen:* Gudserfaring – forsvar for religiøsiteten.

62/17

Dåbstaler (bogprojekt)

25. september - 29. september 2017

Ved: *Lektor, ph.d. Kjeld Slot Nielsen***Ansøgningsfrist:** 23. juni 2017**Deltagere:** Indbudt gruppe**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

En bredt sammensat gruppe af præster mødes den 16. maj til en kursusdag i Aarhus og i Løgumkloster i uge 39 for at skrive dåbstaler med afsæt i trinitatistidens prædikentekster til 2. tekstrække. Talerne udgives på Forlaget Eksistensen op til Trinitatis søndag 2018.

Kursets formål og indhold:

Dåben er til debat i disse år, fordi den har mistet noget af sin folkelige, teologiske og liturgiske selvfølghed. Dåben er for flere og flere et tilvalg, dens sakramentale karakter er til debat blandt præster og teologer, og endelig finder dåben i stigende grad sted på andre tidspunkter og andre steder end ved søndagens højmesse. Det ville være underligt, om ikke præster tager livtag med disse og andre forhold i deres dåbstaler - hvad enten de nu holdes ved særlige dåbsgudstjenester, på institutioner eller i forbindelse med militære missioner eller ved dåb i højmassen. Og det skulle være underligt, hvis der i disse dåbstaler ikke findes overvejelser, formuleringer, billeder og en forkyndelse, som kunne være kolleger til glæde og gavn og andre til opbyggelse.

62b/17

Lederkursus for administrationschefer

25. september - 27. september 2017

Ved: *Konsulent, cand.mag, MBA Kirsten Moesgaard Andersen*

Ansøgningsfrist: 26. juni 2017

Pris: 5.240,00 kr.

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program sendes direkte til deltagerne.

61/17

Folkekirkelig vejlederuddannelse II, 3

26. september - 28. september 2017

Ved: *Cand.theol., cand.mag. i psykologi og master i pædagogik Charlotte Christensen*

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: Emmaus Galleri og Kursuscenter

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program sendes direkte til deltagerne.

64/17

Grunduddannelse i undervisning af udviklingshæmmede og opmærksomhedsforstyrrede, 4

2. oktober - 6. oktober 2017

Ved: Lektor Lars Nymark Heilesen

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Pris: For andre end præster 4.560,00 kr.

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Det fjerde og sidste modul i denne grunduddannelse handler om undervisning af børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, med udblik til tiden efter konfirmation.

Kursets formål og indhold:

Kurset vil give vores menneskesyn et eftersyn. Hvad betyder det, når man ikke har noget sprog – eller når man er tre år i udviklingstrin i en krop, der er godt på vej til at blive voksen? Eller når man er midt i mellem? Hvor er de gode kommunikationsveje? Hvor bliver religionen af? Og folkekirken? Hvordan udvikler vi børnekonfirmandundervisning og konfirmation med udviklingshæmmede?

Af programmet:

Lars Nymark: Hvem har bolden? Et forsøg på at tegne situationen og banen op omkring folkekirken undervisning af udviklingshæmmede ~ *Afdelingsleder Marianne Wedege, Birkebakken, Aarhus:* Det handler ikke om marsmænd. Kommunikation med udviklingshæmmede ~ *Specialskoleleder Karin Wissing, Hedensted:* Sådan underviser vi her hos os. Perspektiver, værktøjer og gode råd fra den pædagogiske verden ~ Hvordan får vi det bedst til at lykkes? Panelsamtale om den kirkelige undervisning mellem en forældre, en lærer, en provst, en præst ~ *Rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen, FUV:* Når sproget begrænser sig – teologisk overvindelse af kommunikativ forlegenhed i mødet med mennesker med komplekse kommunikationsbehov ~ *Tegnsprogstolk, formidlingskonsulent, stud.theol. Mette Gautier:* Visuel kommunikation og liturgi ~ *Fhv. områdeleder Annemette Hauschildt:* Projekt 'Tryghed, trods sorg, tab og død'. Et institutions- og kirkesamarbejde ~ *Stiftspræst Erik Hviid Larsen:* I slutningen er begyndelsen – mission og vision i folkekirken omkring mennesker med særlige behov.

I kurset indgår desuden ekskursion til Ribelund Udviklingscenter og Museum som optakt til drøftelse af 'menneskesyn til eftersyn'.

66/17

Dantes "Guddommelige komedie"

2. oktober - 13. oktober 2017

Ved: Sognepræst Martin Tage Herbst**Ansøgningsfrist:** 18. august 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**Læsning, forelæsninger og samtaler om *Dantes Guddommelige Komedie***Kursets formål og indhold:**

Visse ting skal man nå, før man dør! En af dem er at læse *Dantes Guddommelige Komedie*. Komedien blev skrevet af den landflygtige Dante Alighieri i perioden 1307-1321 og er angiveligt verdenslitteraturens største værk. Hvad angår kommentarer, overgå det kun af Biblen, og dets virkningshistorie har været enorm.

På den ene side er *Komediens* tema enkelt. Det handler om, hvordan den guddommelige kærlighed, formidlet af Beatrice, muliggør Dantes rejse gennem de tre dødsriger; *Helvedet*, *Purgatoriet* og *Paradiset*. På den anden side er værket komplekst. Med Dantes viden, indsigt og poetiske geni udgør teologi, filosofi, psykologi, historie, geografi, astronomi, mytologi, politik og personlig livshistorie en storslået symfoni. I modsætning til vor egen tid, eksisterer de fysiske, moralske, politiske og religiøse verdener ikke adskilte, men udgør et hele. Det vanskeliggør læserens overblik og orientering. Ikke så få er begyndt på værket, men aldrig kommet længere end til *Helvedet*! Andre har hængt sig i noget på *Purgatoriet*, medens andre er blevet svimle på vej op gennem sfærerne i *Paradiset*. Forvirringen indikerer, at *Komedien* kræver vejledning. Det gjaldt også Dante. Ligesom Dantes rejse begyndte, da han tog Vergil i hånden og fuldendtes takket være Beatrice, vil vi tage den klassiske tradition i venstre hånd og den kristne i højre. Og ligesom Vergil slap Dantes hånd på toppen af *Purgatoriet*, og Beatrice gjorde det samme ved vejs ende i *Paradiset*, skal det stå enhver frit at tolke værket med egen optik. Men lad os sammen læse hele *Komedien* og udveksle om den. Undervejs vil vi gøre holdt ved kernepassager og temaer, der er højaktuelle, fordi de er eksistentielle. Om vi får et glimt af paradiset på vores rejse, kan ikke siges med sikkerhed, men vi skal nok få det sjovt!

Det forudsættes, at deltagerne har anskaffet sig *Dantes Guddommelige Komedie*, på dansk ved Ole Meyer, Multivers (5. udgave 2014).

Kurset er bygget op som et studiekursus med tid afsat til deltagerne egen læsning.

Af programmet:

Forfatter og oversætter, cand.mag. Ole Meyer: Komedien som Epos eller Roman? En diskussion af oversættelsesstrategier ~ Ekstern lektor Dennis Meyhoff Brink, Inst. for Kunst og Kulturvidenskab, KU : Helvedets kulturhistorie ~ Lektor Hanne Roer, Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, KU: Beatrice i Paradiset - hvem er denne mystiske figur? ~ Lektor Benny Grey Schuster: William Blakes Dante ~ S

ognepræst Martin Herbst: Komediens struktur, fortolkningsnøgle og budskab.

65/17

Grundkursus i sjælesorg for institutionspræster XII, 4

2. oktober - 6. oktober 2017

Ved: *Past.em., ph.d. Tove Gam Gade*

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Deltagere:

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Kurset er det sidste af de 4 kurser, der sammen med supervision udgør grundkursus i sjælesorg for institutionspræster.

Kursets formål og indhold:

Emnerne er dels skyld og skam, der sammen med forsoning er nogle af de fænomener, der oftest dukker op i sjælesorgen, dels er emnet spiritualitet/ tro i praksis, der vil blive belyst teoretisk og praktisk, både hvad angår kristen spiritualitet, og hvad angår mødet med andre former for spiritualitet.

Af programmet:

Tove Gade: 1. "Vis mig dit ansigt" - om skam, accept og skyld, tilgivelse og skriftemål ~ 2. Tro i praksis: fromhed, spiritualitet eller...? ~ 3. Med livet som redskab ~ *Rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen:* Forsoning ~ *Psykiater og pastor Bent Falk:* 1.-2. At være der, hvor du er - mødet i sjælesorgen, psykologisk og teologisk set ~ *Hospitalspræst Ruth Østergaard Poulsen:* Tro i praksis: brug af bøn og ritual i sjælesorgen ~ *Sygehuspræst Steen Bonde:* Mødet i sjælesorgen mellem kristen og ikke-kristen spiritualitet ~ *Pastor og konsulent Peter Ruge:* Religiøs dannelse? ~ *Socialrådgiver Helle Thorø-Nielsen og psykiater Niels Nielsen:* Hvem bliver pædofil? Hvordan kan de hjælpes?

67/17

Liturgikonference - Gudstjeneste for folket?

9. oktober - 11. oktober 2017

Ved: *Sognepræst Tine Årup Illum***Ansøgningsfrist:** 8. september 2017**Pris:** Alle skal betale kursusafgiften 3.000,00 kr.**Sted:** Emmaus Galleri og Kursuscenter**Kort beskrivelse af kurset:**Inspireret af reformationsjubilæet er temaet for FUV's liturgikonference 2017 *Gudstjeneste for folket***Kursets formål og indhold:**

I anledningen af reformationsjubilæet sættes der i år fokus på, hvordan arven fra reformationen er relevant og udfordrende for gudstjenesten – både musikalsk og teologisk. Hvad er en folkelig, levende og reformatorisk gudstjeneste i 2017? – og hvordan kan vi alle medvirke til at gudstjenesten så bliver sådan? Konferencen er et tværfagligt forum for præster, kirkemusikere og andre kirkegængere. Hvad rører sig i gudstjenestelivet i Danmark? Hvilken inspiration kan vi hente fra verden omkring os? Hvad sker der musikalsk, teologisk og liturgisk?

På konferencen er et rigt og varieret gudstjeneste- salmesangs- og musikliv – til inspiration og samtale. Desuden byder konferencen på foredrag, workshops, orientering om biskoppernes liturgiske arbejde, sangtimer, ressourcedeling og meget mere, så man både får nye tanker, nye sange og nye liturgiske former med hjem.

Kursusafgift er 3000,- kr.

Ansøgningsfrist er 18. august. Ansøgning sker til FUV (kursus 67/17). **NB! Ved tilmelding skal man vælge to workshops til tirsdag eftermiddag. BEMÆRK, at hvis man vælger korworkshop (E), kan man kun vælge den ene workshop.**

Medbring to billeder fra en gudstjeneste i din kirke. Billederne skal være klar til ophængning, og må ikke være under A5-størrelse. Billederne vil blive hængt op på kursusstedet og være med til at vise et mangfoldigt gudstjenesteliv og udfordre til samtale. Billederne hænges op ved ankomsten til Emmaus.

Af programmet:**Mandag 9. oktober**

11.30-12.00: □ankomst, værelsesanvisning

12.00-12.45: □frokost

12.45-13.15: □VELKOMST

13.30-14.30: □ÅBNINGSGUDSTJENESTE i Haslev Kirke

v. organist Jakob Lorentzen (Holmens Kirke) og præst Rasmus Nøjgaard (Sankt Jakobs Kirke)

14.30-15.00: Kaffe

15.00-16.00: GUDSTJENESTEN SET FRA ORGELBÆNKEN

I efteråret skrev fire organister på skift artikler til Dansk Kirketidende med overskriften "Gudstjenesten set fra orgelbænken". Foredraget skal ses i forlængelse af disse artikler. v. Jakob Lorentzen.

16.30-17.45: GUDSTJENESTE PÅ TÆRSKLEN TIL EN NY TID: ET SYNSPUNKT FRA BRASILIEN.. Ledere har altid vist deres sande karakter ved tærsklen til en ny tid ("liminal times"). Udtrykket stammer fra Arnold van Gennep, den belgiske antropolog, der først skitserede de fælles mønstre for, hvordan kulturer markerer ændringen fra én tilstand i menneskelivet til en anden (f.eks. fra ungdom til voksenliv). I 1909 beskrev han i bogen "Overgangsriter" tre adskillelsesfaser, når vi flyttes fra én verden og ind i en ny. Overgangsfasen (eller tærsklen) er central. Senere kommenterer antropolog Victor Turner på Genneps arbejde og siger, at "det (tærsklen) er dét øjeblik, hvor de der bliver flyttet i henhold til en kulturel forordning befries fra normative krav - når de er i "mellemrummet" mellem forskellige krav i det politiske system. I dette mellemrum mellem ordnede verdener kan næsten alting ske". v. Præst i den lutherske Kirke i Brasilien, Lusmarina Campos Garcia, f.1964. Hun vil for nogen være kendt fra Kirkedagene i Århus i 2001, og var i en årrække præst ved den engelsksprogede lutherske kirke i Geneve. Hun er kendt for stor faglighed og nyskabende liturgisk tænkning - og ikke mindst for at have stået for spændende kontekstuelle gudstjenester i internationale sammenhænge, bl.a. Det lutherske Verdensforbund og Kirkernes Verdensråd.

18.00-18.45: □Aftensmad

19.00-20.00: □NADVERGUDSTJENESTE i Haslev Kirkø. Lusmarina Garcia, Betty og Peter Arendt samt Haslev Kirkes Ungdomskor

20.15-21.00: SAMTALE OM DE TO FØRSTE GUDSTJENESTER.

Tirsdag 10. oktober

8.00-8.45: □Morgenmad

9.00-9.30: □MORGENRØDENS VINGER - MORGENSANG i Haslev Kirkø. Peter Arendt (organist i Haslev Kirke) og Tine Illum (præst i Sdr. Bjert Kirke)

9.30-9.45: □SAMTALE OM MORGENSANGEN

10.15-11.45: □LUTHERSALMER OG DERES BAGGRUND I FOLKESANG, MEISTERLIED OG BALLADE. Johan Walter skrev i sine sene år om sin beundring for Luthers evne til at skrive melodier, både liturgisk messesang og enkle salmer. Vi vil høre om nogle af de komponenter, Luther trak på for at skabe sin grundlæggende koral-samling.v. Professor emeritus i kirkemusik Robin A. Leaver fra Westminster Choir College i Princeton, New Jersey. Leavers omfangsrige teologiske og historiske forskning i kirkemusik har gjort ham internationalt højt profileret og anerkendt.

12.00-13.30: □Frokost og frokostpause

13.30-14.00: □GUDSTJENESTE MIDT PÅ DAGEN i Haslev Kirkø. bl.a. Henning Sommero

14.00-14.15: SAMTALE OM GUDSTJENESTEN

14.30-16.30: □WORKSHOPS:A. STADIG SOLIDARITET: EN MÅDE AT FEJRE GUDSTJENESTE PÅv. Lusmarina GarciaMulighed for i en mindre gruppe at høre om og arbejde med Lusmarinas tanker om gudstjenestefornyelse. Engelsk. Varighed: 1 time.B. SAMTALER OM GUDSTJENESTEN. v. Julie Damlund og Thomas FelterHvordan taler vi om gudstjenesten? Hvad er formålet med samtalen om gudstjenesten? Hvordan får vi hinanden i tale på en kvalificeret måde? Varighed: 1 timeC. "I DETTE HUS". v. Tine Illum Læsning af og samtale om centrale Luther-tekster om gudstjeneste og deres betydning i dag.. Teksterne udleveres i dansk oversættelse. Varighed: 1 time.D. LUTHER SOM SALMESKRIVER v. Ole Brinthe, Rektor for

Sjællands Kirkemusikskole Workshoppen beskæftiger sig med temaer fra formiddagens foredrag af Robin Leaver. E. KORWORKSHOP MED HENNING SOMMERRO. varighed: 2 timer. Vælger man en af de fire første workshops, kan man nå to forskellige workshops. Korworkshoppen varer hele eftermiddagen.

16.45-17.45: GUDSTJENESTEN SET FRA KIRKEBÆNKEN. Fire forskellige kirkegængere fortæller om gudstjeneste set fra kirkebænken.

18.00-19.00: ☐Festmiddag

19.30-20.30: KONCERT i Haslev Kirke med Henning Sommerro og workshop-koret Henning Sommerro er en af Norges mest markante nulevende kirkemusikere, og underviser på konservatoriet i Trondheim. 10 af hans melodier er med i den nye norske salmebog fra 2013. Melodier til bl.a. "Blå salme" er blevet folkeeje i Norge. I Danmark er han mest kendt for sin kormusik, der ofte har rod i norsk folkemusik. Flere af hans salmer vil være oversat til dansk.

21.00: aftenhygge på Emmaus

Onsdag 11. oktober

8.00-8.45: ☐Morgenmad

9.00-9.30: ☐MORGENSANG i Haslev Kirke. *Christina Laursen (præst) og Søren Andresen (organist i Sdr. Bjert)*

9.30-9.45 ☐SAMTALE OM MORGENSANGEN

10.00-10.45: ☐BEFRI GUDSTJENESTEN "Befri Gudstjenesten" var et forsøg på at introducere inkluderende liturgisk sprog som et korrektiv til nuværende ordning. Her fortælles om overvejelserne bag og erfaringerne med den omdiskuterede event. v. *Christina Laursen, der sammen med Teatret Svalegangen stod for forestillingen "Befri Gudstjenesten" i Århus Domkirke.*

11.00-12.00: NYT FRA BISKOPPERNES LITURGISKE ARBEJDE v. *Biskop over Fyns stift, Tine Lindhardt.*

12.00-12.15: ☐SENDELSE. *Christina Rygaard Kristiansen (præst i Tingsted Kirke)*

12.15: frokost. Mulighed for at smøre madpakke.

68/17

Hævn og forsoning i litteratur og jura

9. oktober - 13. oktober 2017

Ved: *Fhv. ombudsmand, professor dr.jur. Hans Thomas Gammeltoft-Hansen, Prof.em., dr.phil. Erik Aksel Nielsen, Fhv. ombudsmand, professor dr.jur. Hans Thomas Gammeltoft-Hansen og Professor, dr.phil. Per Christian Øhrgaard*

Ansøgningsfrist: 18. august 2017

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Hvorfor er hævnemaer så universelt udbredt i film, digtning og dagens aviser?

Kursets formål og indhold:

Kurset genoptager et tema, som har været behandlet flere gange før i Løgumkloster; men hele stoffet og eksempel-massen er nyt. Hvorfor er hævnemaer så universelt udbredt i film, digtning osv.? I hvilke former indgår forestillinger om hævn og "retfærdighed" i det politiske livs drama? Hvad er den dæmoniske logik i hævnen (den bibelske *ius talionis*)? Hvordan hidbringes forsoning, og hvad koster det at fremskaffe den (måske ligefrem Guds søns retfærdige/uretfærdige korsdød)?

Af programmet:

Erik A. Nielsen: 1. Godnathistorie ~ 2. Tre hævnhistorier ~ 3. Karaktermordet. Misundelse og hævn (oplæg til gruppedrøftelse) ~ 4. Det hellige spøgelse ~ *Per Øhrgaard:* 1. Heinrich von Kleist og specielt novellen "Marquise O" ~ 2. Henrich Bölls forfatterskab med særligt henblik på romanen "Billard klokken halv ti." Om fortrængning, opgør, hævn og mulig tilgivelse i efterkrigstidens Tyskland ~ *Hans Gammeltoft-Hansen:* Er Ødipus skyldig? ~ *Lektor Benny Grey Schuster:* Hævnemaer hos Shakespeare ~ *Professor Jesper Ryberg, Inst. for Kommunikation og Humanistisk Videnskab, RUC:* Straffens rationale og den almene retsfølelse.

70/17

Sola scriptura og konfirmationsforberedelsen

23. oktober - 27. oktober 2017

Ved: Leder af Folkekirken's Konfirmandscenter Finn Andsbjerg Larsen og Lektor Lars Nymark Heilesen**Ansøgningsfrist:** 4. september 2017**Pris:** For andre end præster 4.560,00 kr.**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

"The medium is the message". Den bibelske fortælling er på én gang indhold og metode i konfirmandstuens formidling af det elementære i kristendommen. Den holder fokus for underviser og konfirmander på det, der gør kristendom til kristendom, og sikrer i evangelisk-luthersk sammenhæng rum til kritisk refleksion. Der kan lyttes til Bibelen, tales med den, tænkes med den, holdes gudstjeneste med den. Den kan synges, spilles, males, filmes, mediteres, memoreres.

Kursets formål og indhold:

Kurset byder på faglig optankning på Bibelen – ny eksegese, Gud i fortællingen, Bibelen som dannelse, kommunikation og budskab – og på inspiration og konkrete ideer til 'tekstnær konfirmationsforberedelse'.

Af programmet:

Medarbejder i KK44 Silkeborg Preben Medom Hansen: Lydspor i Bibelen – Bibelen i en ny formidlingsvinkel ~ *Lektor, ph.d. Kasper Bro Larsen, AU:* Fanfiction – nyere bibeleksegetiske læsemåder ~ *Sognepræst og bibliolog Signe von Oettingen:* Bibliolog – introduktion til metoden og praksis ~ *Skuespiller Vigga Bro:* Hvad kan fortællingen – og hvad kan vi med den? ~ *Forlagschef Lisbeth Øland, Det Danske Bibelselskab:* Bibelen i kommunikation – hvad skal der til for at holde 'Bøgernes Bog' i spil? ~ *Lektor Lars Nymark Heilesen:* Hvad er vigtigst: De Ti Bud i Bibelen eller i katekismen? Bibelen som ny og nødvendig inspiration til konfirmationsforberedelsen.

I kurset indgår desuden præsentation af og øvelser med en hel række praksisnære ideer til bibelbrug i konfirmationsforberedelsen, bibelinspireret konfirmationstale og 'konfirmationsord', med afsæt i kursets grundfaglige oplæg.

74/17

Grundkursus i sjælesorg for sognepræster XVII, 3

30. oktober - 3. november 2017

Ved: Lektor, *ph.d. Christine Tind Johannessen-Henry*

Ansøgningsfrist: Tilmelding ikke mulig

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Detaljeret program sendes direkte til deltagerne.

72/17

Otto Møllers teologi

30. oktober - 3. november 2017

Ved: *Sognepræst Mikkel Wold***Ansøgningsfrist:** 18. august 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Kurset vil dykke ned i nogle af de mest centrale temaer i Otto Møllers tænkning og søge at trække trådene op til nogle af vor egen samtids teologiske problemstillinger

Kursets formål og indhold:

Otto Møller (1831-1915) var en af sin samtids mest selvstændigt tænkende og betydningsfulde teologer. Hans store forfatterskab omfatter en lang række skrifter inden for navnlig skole, samfund og først og fremmest teologien. Mest kendt er nok hans hovedværk "Gjenløsningen" fra 1884, hvor hans selvstændighed i forhold til den grundtvigske tankegang, han udsprang af, viser sig tydeligt. Hans indflydelse på samtiden og eftertiden var enorm, og hans tankers relevans for centrale teologiske temaer er på ingen måde aftaget her godt 100 år efter hans død.

Kurset vil dykke ned i bl.a. enkelte af Møllers centrale skrifter, hans brug af Grundtvigs kirkelige anskuelse, hans praktiske teologi, forholdet til liberalteologien og korrespondancen med vennen Skat Rørdam. Der er på kurset indlagt tid til samtaler og læsning.

Af programmet:

Mikkel Wold: 1. Hvorfor beskæftige sig med Otto Møller? ~ 2. Otto Møllers skoletanker ~ *Lektor em. og forfatter Jørgen I Jensen:* 1. Otto Møller og Grundtvigs kirkelige anskuelse ~ 2. Skrifterne i 1870'erne ~ *Sognepræst, ph.d. Kim Arne Pedersen:* 1. Otto Møller og liberalteologien ~ 2. Otto Møllers forløsningslære/forsoningslære ~ *Sognepræst Christian de Fine Licht:* Otto Møllers praktiske teologi.

73/17

Opstandelsens forestillinger og teologi

30. oktober - 3. november 2017

Ved: Lektor, *ph.d.* Lars Sandbeck og Lektor, *ph.d.* Gitte Buch-Hansen

Ansøgningsfrist: 18. august 2017

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

På kurset vil vi fordybe os i den kristne opstandelsestro med fokus på emner som opstandelsesbudskabet i Det Nye Testamente, opstandelsesstridighederne i det 2. årh., "den tomme grav" som litterært og teologisk motiv og "alternative" opstandelsesteologier i den kristne tradition fra antikken til nyere tid

Kursets formål og indhold:

På kurset vil vi fordybe os i den kristne opstandelsestros forestillinger og teologi og blandt andet beskæftige os med følgende spørgsmål og problemstillinger: Hvad er kernen i det kristne håb? Er troen på og forkyndelsen af "kødets opstandelse" en nødvendighed i kirken? Gives der andre legitime opstandelsesteologier? Var de nytestamentlige forfattere enige i synet på opstandelsen? Og er der en sammenhæng mellem skabelsens verden og opstandelseslivet hinsides døden? Kurset vil særligt fokusere på opstandelsesbudskabet i Det Nye Testamente, opstandelsesstridighederne i det 2. årh. og "den tomme grav" som litterært og teologisk motiv, ligesom vi også skal se nærmere på "alternative" opstandelsesteologier i den kristne tradition fra antikken til nyere tid.

Af programmet:

Prof.em., dr.theol. Mogens Müller: Bibelske genskrivninger – opstandelsesfortællinger fra Paulus til Petersevangeliet ~ *Professor (MSO), ph.d. Gitte Buch-Hansen:* Opstandelsens genkomst – kosmologi og afmytologisering i den antropocene tidsalder ~ *Cand.theol., ph.d. Elisabeth Jessen:* Böhme og Blake – opstandelsen i den protestantiske mystik ~ *Professor, dr.theol. Niels Henrik Gregersen:* Skabelsens verden og opstandelsen fra de døde ~ *Lars Sandbeck:* Det kristne håb – forestillinger, begreber, konflikter.

75/17

Tillidens fænomenologi

6. november - 10. november 2017

Ved: *Rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen***Ansøgningsfrist:** 18. august 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kursets formål og indhold:**

Et af de tilbagegående temaer, som der fokuseres på, når der spørges til sammenhæng mellem den skandinaviske velfærdsmodel og de skandinaviske lande, er begrebet tillid. Den høje grad af tillid i de skandinaviske lande fremhæves som en af forudsætninger for, at den skandinaviske velfærdsmodel er realiserbar i praksis. Dette indebærer omvendt, at velfærdssamfundet i sin nuværende form vil være truet - hvis tillid ikke længere er det grundlæggende.

Men tillid kan ikke reduceres til at indgå som et led i en årsag - virknings analyse af velfærdsstaten opståen og historie. Tillid er et begreb, som må analyseres ud fra såvel teologiske, filosofiske, litterære som sociologiske perspektiver. For hvad er tillid? Hvordan opstår det? Er tillid en fælles forudsætning - altså er tillid til forud for erkendelsen af det, eller er tillid noget, som vi må gøre os fortjent til? Kan vi ende i et samfund hvor det er mistillid, fremfor tillid som er det grundlæggende i mødet mellem mennesker - og hvad vil det indebære for vores måde at indrette vores liv på, personligt som samfundsmæssigt?

Vi vil gennem foredrag, tekstlæsning og samtale søge at indkredse tillidens fænomenologi ud fra såvel teologiske, filosofiske, litterære og sociologiske vinkler.

NB: Der vil blive udsendt et kompendium ca. 2 mdr. før kursusstart, som forudsættes læst forud for kurset.

Af programmet:

Hans Vium Mikkelsen: 1. En indføring i begrebet tillid som teologisk, filosofisk og sociologisk grundfænomen ~ 2.. Tillidens rolle for og betydning i forsoning som en fortløbende proces ~ *Prodekan, ph.d. Anne Marie Pahuus Aarhus Universitet:* Tillid belyst ud fra Løgstrup fænomenologi I og II ~ *Lektor Gorm Harste, Aarhus Universitet:* Tillid i forhold til demokrati og magt ~ *Lektor Erik Skyum Københavns Universitet:* Tillid og mistillid i nyere nordisk litteratur.

76/17

Provstikursus for Fredensborg Provsti

6. november - 10. november 2017

Ved: *Lektor Benny Grey Schuster*

Ansøgningsfrist: 18. august 2017

Deltagere: Præster i provstiet

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kursets formål og indhold:

Efteruddannelseskursus for præsterne i Fredensborg Provsti.

Af programmet:

Lars Sandbeck: Kirkens bekendelses-grundlag mellem identitet og relevans ~ *Hans Vium Mikkelsen:* 1.-2. Forholdet mellem trinitets- og forsoningsteologi ~ *Kjeld Slot Nielsen:* Hvad er en luthersk prædiken i dagens Danmark? ~ *Benny Grey Schuster:* 1.-2. Er forsoning et tema i Shakespeares drama? ~ *Ulla Morre Bistrup:* Kasualierne teologi – eller hvorfor er de vigtige for en folkekirke? ~ *Caspar Koch og Benny Grey Schuster:* 1.-2. Oplæg og workshop om oplæsning af de gudstjenstlige tekster ~ *Professor mso Ulla Schmidt, AU:* Død og minde som mødeplads mellem folkekirke, medlemmer og befolkning.

77/17

Den nye bibelkreds

13. november - 17. november 2017

Ved: Lektor, ph.d. Lars Sandbeck og Generalsekretær Birgitte Stoklund Larsen

Ansøgningsfrist: 18. august 2017

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Hvordan kan bibellæsningen fornys til glæde for fællesskab og folkekirke i dag?

Kursets formål og indhold:

Hvordan kan bibellæsningen fornys til glæde for fællesskab og folkekirke i dag? Kan vi bruge nogle af de former eller læsestrategier, der anvendes i andre typer af fælleslæsning i dag? Er der inspiration at hente internationalt, hvor man mange steder arbejder både klogt, konkret og nysgerrigt med kontekstuel og narrativ bibellæsning?

Det er det, vi vil arbejde med i dette udviklingsprojekt. Målet er at udarbejde et materiale med idekatalog og inspiration til fælles bibellæsning. Anledningen er, at der inden for en overskuelig årrække kommer en hel bibel på nudansk, oversat på basis af originalsprogene og med vægt på forståelse. Vi vil tage anledning af den nye oversættelse til også at sætte fokus på formidling og at få åbnet bogen.

Af programmet:

Detaljeret program offentliggøres ultimo februar.

78b/17

Liturgi som ressource i samfundsliv og samfundsdannelse? - Leitourgia

14. november - 17. november 2017

Ansøgningsfrist: 14. september 2017

Deltagere: Præster

Sted: Foregår i Aarhus

Kort beskrivelse af kurset:

Til konferencen vil der være et vist antal pladser for danske præster, som kan søge om deltagelse gennem FUV på normale vilkår

Kursets formål og indhold:

2017 markerer 500-året for reformationen og det fremhæves i mange sammenhænge, hvordan Martin Luthers reformatoriske tanker har præget ikke blot teologi og kirke men også haft stor betydning for samfund og samfundsdannelse. Det er karakteristisk for Luthers egen tid, at der var et større sammenfald mellem kirken og samfundet. I jubilæumsåret, i forlængelse af både sekularisering og globalisering, er den sikre sammenhæng mellem kirke og samfund ikke længere en selvfølge. Derfor er der, også i jubilæumsåret, grund til at sætte fokus på forholdet mellem kirke og samfund. Leitourgias årskonference 2017 vil særligt beskæftige sig med, om kirkens liturgi kan og/eller skal have indflydelse på samfundet. Kan liturgi være med til både at forme og udfordre identitet i nutidens samfund - finde ressourcer til at være menneske i en opbrudstid. Og hvilke udfordringer giver den acceleration, som kendetegner samfundsudviklingen, til liturgi?

78c/17

Børnegudstjenester i teori og praksis

17. november - 17. november 2017

Ved: *Sognepræst Andreas Thom, Sognepræst Ane Bisgaard LaBranche, Sognepræst Annelise Søndengaard, Sognepræst Lena Kjems og Sognepræst Peter Nejsum*

Ansøgningsfrist: 10. november 2017

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV Aarhus, Skt. Markus Kirkeplads 1,1, 8000 Aarhus C

Kort beskrivelse af kurset:

I anledning af udgivelsen af *Gud flyver forrest – Håndbog i børnegudstjenester* inviterer vi hermed til to kursusdage, hvor arbejdet med børnegudstjenester står i højsædet. Bogen er blevet til i et samarbejde mellem FUV, Eksistensen og forfatterne.

Bogen kan købes til en særlig favorabel pris på temadagen.

Kursets formål og indhold:

Børnegudstjenester er ej blot til lyst. De skal sprutte af sjov, leg, sang og smittende humør, men der skal være mening med galskaben. For børnegudstjenester er vigtige gudstjenester, der mange steder har en central placering i sognets kirkeliv. Ofte er der flere kirkegængere til en spaghettigudstjeneste end til en højmesse uden dåb, og man kan ikke nødvendigvis regne med mange sammenfald mellem højmesse- og børnegudstjenestemenigheden. Det er derfor vigtigt, at børnegudstjenesten har kvalitet – ikke mindst teologisk, både i fortælling, aktiviteter, salmer og musik. Gennem børnegudstjenester kan der knyttes an til årets og sognets liv. Skolestart, Valentins Dag, FDF-træf, kulturnat kan alle give lejlighed til børnegudstjenester. Også her er det vigtigt at få gjort det teologiske hjemmearbejde, så børnegudstjenesterne taler evangeliet ind i livet på land og i by i stedet for bare at løbe med.

Program:

Formiddag med teoretiske overvejelser

- Hvad gør en børnegudstjeneste til en BØRNEgudstjeneste?
- Hvad gør en børnegudstjeneste til en børneGUDSTJENESTE?
- Hvad skal man synge, når en stor del af menigheden ikke kan læse?

Introduktion af Forum for børnesalmer.

Frokost**Workshops**

- Hvordan arbejdes der teologisk i forberedelsen til en børnegudstjeneste?

Ud fra stikprøver af håndbogens forskellige udfoldede gudstjenester, skitser og temaer kan der i workshops prøves kræfter med børnegudstjenester til hverdag og fest, til efterår, høst, allehelgen, advent, jul, motionsdage, dovnedage osv.

Af programmet:

Dagene bliver ledet af håndbogens forfattere: Sognepræsterne Ane LaBranche, Lena Kjems, Peter Nejsum, Annelise Søndengaard og Andreas Thom.

81/17

Konference: Kirken og mennesker med særlige behov – teologi og menneskesyn

20. november - 22. november 2017

Ved: Lektor Lars Nymark Heilesen

Ansøgningsfrist: 1. september 2017

Deltagere: Indbudt gruppe

Sted: Liselund Møde- og Kursussted

Kursets formål og indhold:

Samfundet skal måles på, hvordan det tager sig af sine børn. Det sagde for resten også Jesus på sin måde, men børn var hos ham et udvidet begreb for alle mennesker med særlige behov. De små og svage har siden i en vestlig kultur været en udfordring og et korrektiv til enhver tids samfunds- og menneskesyn og er det også til vores. Blandt mennesker med særlige behov er de med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne måske den gruppe, som har færrest fortalere. Derfor er de i fokus i denne konference om teologi og menneskesyn, kirke og mennesker med særlige behov.

Af programmet:

Kommunikationsvejleder Emmy Kjellmann, Neurocenter Østerskoven, Hobro: At være er at kommunikere. Hvad så med dem, der ikke har ordene som kommunikationskanal? ~ Afdelingsleder, ph.d. Birgitte Graakjær Hjort, FUV: Menneskesyn til eftersyn – mennesker med særlige behov som et korrektiv ~ Korshærschef Helle Christiansen: Hvad er det for et samfund, vi vil tilbyde hinanden? ~ Specialpræst Tor Ivar Torgauten, Den norske kirke: Ekklesiologi og mennesker med udviklingshæmning. En grundlagstænkning for hele kirketanken ~ Rektor, ph.d. Hans Vium Mikkelsen, FUV: Når sproget begrænser sig – teologisk overvindelse af kommunikativ forlegenhed i mødet med mennesker med komplekse kommunikationsbehov ~ Organist Martin L. Hornstrup, Gellerup: Når ordene ophører, er musikken der stadig ~ Hvis samfund grundlæggende er defineret ved fællesskab, hvad gør vi så med mennesker med særlige behov i og uden for kirken? Panelsamtale med biskop Elob Westergaard, Ribe og repræsentanter for LEV og Det Centrale Handicapråd ~ Stiftspræst Erik Hviid Larsen, København: Mission og vision i folkekirken omkring mennesker med særlige behov.

79/17

Pastoral identitet og tro – sjælesorg for sjælesørgeren

20. november - 24. november 2017

Ved: *Sognepræst, ph.d. Helle Møller Jensen og Seniorkonsulent i sjælesorg Preben Kok*

Ansøgningsfrist: 18. august 2017

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Gælder Guds kærlighed også forkynderen?

Kursets formål og indhold:

Skal jeg give, hvad jeg har i mig, eller en gang for alle give op? At give, hvad "man har i sig", forudsætter, at man ved, hvad man har i sig, og at man kan frigøre det på en konstruktiv måde. På dette kursus vil der blive arbejdet ud fra den forudsætning, at den frihed og kærlighed, der prædikes fra prædikestolen, også må gælde præsten selv, og at eventuelle obstruktioner bevidstgøres. Der arbejdes intensivt med trosforholdet (bønsliv og Guds billeder) samt med kropslighed og stemmeføring.

Af programmet:

Preben Kok: 1. Moralen og din moral ~ 2. Aggression som sjælesørgerisk potentiale ~ 3. Tal med Gud ~
Lektor Liselotte Dam Jensen: Stememeføring og kropslig fundering (individuel undervisning forlagt til pauserne i fællesprogrammet) ~ *Helle Møller Jensen:* 1. Rumlighed og bevægelighed som læringsmodel ~ 2. Aggredi - at træde frem ~ 3. Kierkegaards købmandsmetaforer som eksistensmarkør.

80/17

Kvindelige kirkeskikkelser i middelalderen

20. november - 24. november 2017

Ved: Prof.em., D.phil. Brian Patrick McGuire**Ansøgningsfrist:** 18. august 2017**Deltagere:** Præster**Sted:** FUV Løgumkloster/Refugiet**Kort beskrivelse af kurset:**

Et møde med kvinder, som skønt formelt uden magtposition, kan siges at høre til Vestkirkens grundvold.

Kursets formål og indhold:

Middelalderens kristne kirke forbød kvinder at udføre sakramentale handlinger, men kvinder fik alligevel meget at sige i formidlingen af Guds nåde til hans folk. Allerede i senantikken kirke finder vi markante kvinder, der prægede deres tid, som fx Benedikts søster Scholastica. Kurset koncentrerer sig om høj- og senmiddelalderens Vesteuropa (1100-1500). Vi møder tre stærke, bevidste kvinder, der søgte Guds lys: Hildegard af Bingen, Heloise og Margery Kempe. Hildegard fik sin vilje i en mandspræget verden, Heloise blev udnyttet af en mand, men kom til at danne et livslangt venskab med ham (Abelard), mens Margery Kempe i 1300-tallets England søgte det hellige og tog på pilgrimsfærd for at finde det. Vi møder også Luthers hustru, Katarina von Bora, der skabte en hverdag i deres hjem, der fortsatte den gæstfrihed hun havde dyrket som cisterciensernonne. Vi stifter også bekendtskab med en ung pige, hvis åbenbaringer reddede den franske nation, Jeanne d'Arc. Ugen slutter med Nordens kvindelige helgen og klostergrundlægger, Birgitta af Vadstena. Kvinderne kan ses som kirkens grundvold og som provokation og inspiration i en mandsdomineret verden.

Af programmet:

Brian Patrick McGuire: 1. Introduktion: Middelalderens mangfoldighed i kirke og kultur ~ 2. Heloises historie i Abelards og hendes egne ord ~ 3. Overblik, tilbageblik og vejen frem: Birgitta af Vadstena og en ny klosterorden ~ *Præst, ph.d. og forfatter Rose Marie Tillisch:* 1. Hildegard af Bingen ~ 2. Cisterciensernonnen og Lutherhustru Katarina von Bora ~ *Lektor, ph.d. Johnny Gøgsig Jakobsen, Nordisk Forskningsinstitut, KU:* Dominikanerne og hellige kvinder ~ *Lektor Dorrit Einersen, Institut for engelsk, tysk og romansk, KU:* Margery Kempe: ølkone og mystiker.

I programmet er også indlagt sessioner med arbejde med primærtetekster i grupper.

82a/17

Præsters tavshedspligt - jura og teologi

23. november - 23. november 2017

Ved: *Sognepræst Mikkel Wold, Fhv. ombudsmand, professor dr.jur. Hans Thomas Gammeltoft-Hansen og Theodor Friedrich Wilhelm Holzdeppe Jørgensen*

Ansøgningsfrist: 20. oktober 2017

Deltagere: Præster

Sted: Vartov

Kort beskrivelse af kurset:

Kursusdag på Vartov fra kl. 10.00 - 15.00.

Kursets formål og indhold:

Tavshedspligten volder ofte præster problemer, og ikke mindst med servicelovens regler om indberetningspligt finder mange præster, at de er splittet mellem indberetningspligten og tavshedspligten.

Kursusdagen giver et indblik i såvel teologiske overvejelser som de juridiske forhold.

82b/17

Børnegudstjenester i teori og praksis

24. november - 24. november 2017

Ved: *Sognepræst Andreas Thom, Sognepræst Ane Bisgaard LaBranche, Sognepræst Annelise Søndengaard, Sognepræst Lena Kjems og Sognepræst Peter Nejsum*

Ansøgningsfrist: 10. november 2017

Deltagere: Andre interesserede

Sted: FUV København, Farvergade 27F, 2. sal, 1463 København K.

Kort beskrivelse af kurset:

I anledning af udgivelsen af *Gud flyver forrest – Håndbog i børnegudstjenester* inviterer vi hermed til to kursusdage, hvor arbejdet med børnegudstjenester står i højsædet. Bogen er blevet til i et samarbejde mellem FUV, Eksistensen og forfatterne.

Bogen kan købes til en særlig favorabel pris på temadagen.

Kursets formål og indhold:

Børnegudstjenester er ej blot til lyst. De skal sprutte af sjov, leg, sang og smittende humør, men der skal være mening med galskaben. For børnegudstjenester er vigtige gudstjenester, der mange steder har en central placering i sognets kirkeliv. Ofte er der flere kirkegængere til en spaghattigudstjeneste end til en højmesse uden dåb, og man kan ikke nødvendigvis regne med mange sammenfald mellem højmesse- og børnegudstjenestemenigheden. Det er derfor vigtigt, at børnegudstjenesten har kvalitet – ikke mindst teologisk, både i fortælling, aktiviteter, salmer og musik. Gennem børnegudstjenester kan der knyttes an til årets og sognets liv. Skolestart, Valentins Dag, FDF-træf, kulturnat kan alle give lejlighed til børnegudstjenester. Også her er det vigtigt at få gjort det teologiske hjemmearbejde, så børnegudstjenesterne taler evangeliet ind i livet på land og i by i stedet for bare at løbe med.

Program:

Formiddag med teoretiske overvejelser

- Hvad gør en børnegudstjeneste til en BØRNEgudstjeneste?
- Hvad gør en børnegudstjeneste til en børneGUDSTJENESTE?
- Hvad skal man synge, når en stor del af menigheden ikke kan læse?

Introduktion af Forum for børnesalmer.

Frokost**Workshops**

- Hvordan arbejdes der teologisk i forberedelsen til en børnegudstjeneste?

Ud fra stikprøver af håndbogens forskellige udfoldede gudstjenester, skitser og temaer kan der i workshops prøves kræfter med børnegudstjenester til hverdag og fest, til efterår, høst, allehelgen, advent, jul, motionsdage, dovnedage osv.

Af programmet:

Dagene bliver ledet af håndbogens forfattere: Sognepræsterne Ane LaBranche, Lena Kjems, Peter Nejsum, Annelise Søndengaard og Andreas Thom.

83/17

Provstikursus for Fredericia Provsti

27. november - 1. december 2017

Ved: Lektor, ph.d. Lars Sandbeck

Ansøgningsfrist: 25. august 2017

Deltagere: Præster i provstiet

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Provstikursus for Fredericia provsti. Der vil blandt andet være fokus på salmetraditionen, på julens og påskens teologi og på arbejdet med konfirmander.

Kursets formål og indhold:

Efteruddannelseskursus for præsterne i Fredericia Provsti

Af programmet:

Teologisk stiftskonsulent (Viborg) Henning Thomsen: Julen som Faderens fest ~ *Biskop Marianne Christiansen:* Respons på den aggressive sekularisme ~ *Mediekonsulent Kåre Gade:* Hvordan holder kirken kontakt til medlemmerne? Trykte og elektroniske kommunikationsmidler ~ *Lektor Lars Sandbeck:* Kristi opstandelse og påskens teologi ~ *Forfatter og salmedigter Iben Krogsdal:* Luthersalmer: Sprogkamp og kampsprog. Om at elske, kæmpe med, gøre op med og digte videre på salmetraditionen ~ *Nye ideer til konfirmandarbejdet* (workshop og undervisning ved Bjarne Hviid) ~ *Professor (MSO), ph.d. Lisbet Christoffersen:* Fremtidens folkekirke - hvor er vi på vej hen?

84/17

Negativ teologi og apofatisk fordybelsespraksis

27. november - 1. december 2017

Ved: *Præst & konsulent Peter Ruge*

Ansøgningsfrist: 25. august 2017

Deltagere: Præster

Sted: FUV Løgumkloster/Refugiet

Kort beskrivelse af kurset:

Hvordan formidler den ordløse bøn og nutidig kristen spiritualitet arven fra den negative teologi og apofatiske fordybelsespraksis?

Kursets formål og indhold:

Det "apofatiske" er udmøntningen af negativ teologis perspektiv i ordløs bøn og meditation: man vender sig bort fra sindets indhold. Den negative teologi og dermed det apofatiske perspektiv er stærkt tilstede i både teologi og fordybelsespraksis gennem oldkirke og middelalder, men har ikke spillet nogen væsentlig rolle i protestantisk tradition og i moderniteten.

Kurset tager afsæt i den antagelse, at det apofatiske perspektiv gør sig gældende i nutiden som en kompensativ bevægelse - f.eks. i den buddhistisk inspiration i en nutidig spiritualitetsbevægelse, og som mulig dynamik bag ateismens opgør med det teistiske gudsbillede.

Derfor vil vi gennem forløbet undersøge om en mere bevidst opmærksomhed på det apofatiske perspektiv kan tilføre teologi og kirkeliv ny og væsentlig inspiration. Det kunne gælde den folkelige tale om Gud, forståelsen af bønnens indre praksis, og en opdateret forståelse af åndelig dannelse og helligørelsens proces.

I kurset vil indgå perioder med indre praksis i form af bøn og meditation.

Af programmet:

Ph.d. og cand.mag. Johannes Aakjær Steenbuch: Oldkirkens apofatiske teologi ~ *Sognepræst Thomas Emil Horneman-Thielcke:* Hjertebønnens indre praksis og Østkirkens mystiske teologi ~ *Sognepræst Gunder Gundersen:* "Uvidenhedens sky" - dens teologi, oversættelse og virkningshistorie ~ *Lektor. dr.teol. Jakob Wolf:* 1. Det ubegribelige. Tremendum et fascinans. Negativ teologis betydning for protestantisk teologi ~ 2. Kollokvier om negativ teologi og apofatisk fordybelsespraksis ~ *Forfatter og musiker Peter Bastian:* Erfaringer med ordløs meditation og med skabende processer ~ *Peter Ruge:* 1. Tilblivelse af "centrerende bøn". En eksemplarisk proces for genkomsten af det apofatiske perspektiv ~ 2. "Stilhed" og "kvindelighed" som metafor for det apofatiske perspektiv ~ 3. Den buddhistiske vending. Om genkomsten af det apofatiske perspektiv i nutidens vestlige spiritualitet ~ 4. Åndelig dannelse. Om almengørelse af det apofatiske perspektiv i Folkekirkens undervisning og forkyndelse.